

Liv Adams

Formidlingens kraft -
mellom nærhetsetikk og rettferdighetsetikk
innen internasjonal diakoni

Veileder: Kai Ingolf Johannessen

Masteroppgave

Diakonhjemmet Høgskole
Avdeling for diakoni, familieterapi, helse og ledelse

15.05.08

En stor takk –

- til informantene som har stilt opp og delt verdifulle erfaringer og synspunkter
- til veileder Kai Ingolf Johannessen for velvilje og konstruktive innspill, samt for å utvide horisonten min og utfordre meg
- til Diakonhjemmet Høgskole, spesielt ved Hilde Brække Møller, for dyktighet og service i tilretteleggelse av fjernstudium
- til familien min for praktisk tilretteleggelse og tålmodighet
- til teamet mitt på jobben for forbønn og oppmuntring
- til jentene jeg jobber med for inspirasjon og motivasjon til å skrive om dette temaet
- aller mest til Gud, det er “By His Grace” at jeg har klart å gjennomføre studiet så langt, og fullføre denne oppgaven

1	Innledning	6
1.1	Tema og problemstilling	6
1.2	Begrepsavklaring	8
1.2.1	Internasjonal diakoni	8
1.2.2	Etikk	9
1.2.3	Formidling	10
1.3	Disposisjon for oppgaven	10
2	Metode	11
2.1	Nærhetsetikk og rettferdighetsetikk	11
2.2	Fem representanter for internasjonal diakoni	13
2.3	Bearbeiding og analyse av data	15
3	Litteratur	16
3.1	Presentasjon av relevant litteratur	16
3.1.1	Innledning	16
3.1.2	Løgstrup	16
3.1.3	Levinas	17
3.1.4	Rawls	18
3.1.5	Gyekye	20
3.2	En foreløpig diskusjon	21
3.2.1	Innledning	21
3.2.2	Nærhetsettikkens relevans innen internasjonal diakoni	22
3.2.3	Rettferdighetsettikkens relevans innen internasjonal diakoni	24
3.2.4	Forholdet mellom nærhetsetikk og rettferdighetsetikk	27
3.2.5	Konklusjon av foreløpig diskusjon	29
4	Empiriske funn	31
4.1	Kort presentasjon av informanter	31
4.2	Tematisk fremstilling av funn i datamaterialet	32
4.2.1	Innledning	32
4.2.2	Nærhetsettikkens relevans innen internasjonal diakoni	32
4.2.3	Hva berører?	34
4.2.4	Erfaring med formidling	37
4.2.5	Rettferdighetsettikkens relevans innen internasjonal diakoni	38
4.2.6	Det relasjonelles plass innen internasjonal diakoni	40
4.2.7	Forholdet mellom nærhetsetikk og rettferdighetsetikk	42
5	Analyse og hoveddrøfting	43
5.1	Innledning	43
5.2	Drøfting av nærhetsettikkens relevans innen internasjonal diakoni	43
5.3	Formidling – en bro fra nærhetsetikk til internasjonal diakoni	47
5.4	Berørthetens betydning	49
5.5	Drøfting av rettferdighetsettikkens relevans innen internasjonal diakoni	51
5.6	Drøfting av forholdet mellom nærhetsetikk og rettferdighetsetikk innen internasjonal diakoni	55
5.7	Ulikheter mellom organisasjonene	58
6	Avslutning og konklusjoner	62

Epilog.....	67
BIBLIOGRAFI.....	68
VEDLEGG 1.....	72

Denne gang er det dere som har overflod
og kan hjelpe dem som lider nød.

En annen gang har de overflod
og kan hjelpe dere når dere lider nød.

Da blir det likhet, slik det står skrevet:

Den som fikk mye,
hadde ingen overflod,
og den som fikk lite,
led ingen mangel.

2. Kor. 8, 14-15

1 Innledning

1.1 Tema og problemstilling

Rammen for denne oppgaven er internasjonal diakoni.¹ Aktørene er kristne organisasjoner, i dette tilfellet i Norge, som har som mandat å jobbe i forhold til utfordringer i møte med nød og utvikling i andre land. Videre er enkeltmennesker og grupper som lar seg berøre og engasjerer seg på ulik måte i dette arbeidet også aktører. Det er enorme forskjeller økonomisk og sosialt i verden i dag. Den internasjonale diakonien har en stor oppgave både i å bidra til å utligne forskjeller, men også i det karitative arbeidet med å stå sammen med mennesker i kampen for å overleve og dessuten i kampen for et bedre liv. For at dette skal skje kreves engasjement. Hva vekker og nærer et slikt engasjement?

Knud Ejler Løgstrup skriver i *Den etiske fordring* at vi holder hverandres liv i våre hender. Emmanuel Levinas skriver i *Den annens humanisme* om den Annens ansikt som taler til oss på en slik måte at vi blir ansvarlige for den Annen. De blir begge sett som representanter for nærhetsetikk², en relasjonell etikk som forutsetter et møte for å la seg berøre. I den internasjonale diakonien er det i de fleste tilfeller umulig med et direkte møte. Hvis vi legger nærhetsetikken til grunn for menneskers ansvar for hverandre, har vi da ikke noe ansvar for dem vi ikke møter? Eller har likevel nærhetsetikken relevans gjennom at de som opplever direkte møter kan fungere som brobyggere, og formidle disse møtene videre på en slik måte at flere blir berørt?

Problemstillingen som søkes belyst er følgende: **Har nærhetsetikken relevans innen internasjonal diakoni – og i hvilken grad er det i tilfelle mulig å formidle møtet med den Annen på en slik måte at flere blir berørt uten selv å møte den Annen? Nærhetsetikkens relevans drøftes opp mot, og sees i sammenheng med, rettferdighetsetikk.**³

¹ Se punkt 1.2 Begrepsavklaring for definisjon av internasjonal diakoni.

² Se punkt 1.2 Begrepsavklaring for forklaring av nærhetsetikk.

³ Se punkt 1.2 Begrepsavklaring for forklaring av rettferdighetsetikk.

Rettferdighetsetikk har en mer universell karakter og kan umiddelbart synes mer relevant innen internasjonal diakoni. I John Rawls' versjon legges det vekt på frihet og likhet for alle, og at eventuell ulikhet skal komme den minst privilegerte til gode. I et internasjonalt perspektiv vektlegges folkeslags gjensidige ansvar for hverandre om noen er i nød, uavhengig av årsakene til nøden. Kwame Gyekye legger vekt på det universelle ansvaret vi har for våre medmennesker i en globalisert verden, uavhengig av geografisk avstand. Han begrunner imidlertid ansvaret i behov, fremfor rettigheter.

Står disse etiske teoriene i en motsetning til hverandre, eller kan de fungere i et samspill innen internasjonal diakoni? Noe av det som ønskes vurdert, er om det relasjonelle har noen plass i internasjonal diakoni i dag. Lever nærhetsetikkens idealer i beste velgående, eller er de passè? Hvilken plass og funksjon har eventuelt nærhetsetikken i dagens internasjonale diakoni, satt opp mot rettferdighetsetikken?

Per-Frode Osvoll ser i sin hovedoppgave *Fra veldedighet til verdighet Barmhjertighet i Kirkens Nødhjelp*, på betydningen av nærhetsetikk i internasjonal diakoni. Datamaterialet er innsamlet fra informanter som selv jobber med konkrete prosjekter, og gjenspeiler betydningen av møtet med den Annen for deres engasjement. Hege Vilberg har i sin hovedoppgave *"Sammen for en rettferdig verden"* fokusert på rettferdighetstenkingen i internasjonal diakoni og spesielt i Kirkens Nødhjelps kontekst. Hun skriver blant annet om dreiningen fra vekt på barmhjertighet og personlig engasjement og over mot et mer rettighetsbasert verdigrunnlag. Kan dette stå alene, eller må det være et samspill for å holde den internasjonale diakonien levende og livsnær?

Begge de nevnte oppgavene belyser begrepene ut ifra Kirkens Nødhjelps arbeid. Denne oppgaven vil favne noe videre, gjennom en empirisk undersøkelse med kvalitative intervju av informanter fra 5 ulike organisasjoner som representerer store deler av bredden innen internasjonal diakoni i Norge. Det spørres etter hvordan de ser på betydningen av både nærhetsetikk og rettferdighetsetikk i sitt arbeid. Det vil være interessant å se om det er forskjeller mellom tilnærming hos informantene fra de ulike organisasjonene. Litteratur fra begge etiske teorier legges til grunn. Hovedfokus vil

imidlertid være på nærhetsetikken, om den har relevans innen fagfeltet. Det er en teori som fascinerer, men som umiddelbart kan synes irrelevant når ikke et direkte personlig møte kan finne sted. Dette er noe av det som ønskes undersøkt gjennom empirien som ligger til grunn for oppgaven. Det spørres etter erfaringer med formidling som en mulig nøkkel til å gi nærhetsetikken relevans innen internasjonal diakoni. Hvordan berører vi som mennesker hverandre, og er det mulig å skape ringvirkninger når man selv er blitt berørt av den Annen?

1.2 Begrepsavklaring

1.2.1 Internasjonal diakoni

I november 2007 vedtok Kirkemøtet ny Plan for diakoni, som trådte i kraft fra 1. januar 2008. Planen legger følgende definisjon til grunn:

Diakoni er kirkens omsorgstjeneste. Den er evangeliet i handling og uttrykkes gjennom nestekjærlighet, inkluderende fellesskap, vern om skaperverket og kamp for rettferdighet (Kirkemøtet 2007:4).

Planen gir ingen spesifikk definisjon på internasjonal diakoni, men presiserer at ”Globaliseringen utfordrer diakonien spesielt. ... Mennesker som lider angår oss, om de befinner seg i umiddelbar nærhet eller i andre land.” (ibid.). Kirkemøtets definisjon er ikke begrenset til lokale eller nasjonale forhold, men kan anvendes på diakoni generelt, også innen en internasjonal setting. Dette er i tråd med Kjell Nordstokkes forståelse av den tidligere definisjonen på diakoni⁴ som gjeldende i et globalt perspektiv innen internasjonal diakoni (1994). Kirkens omsorgstjeneste blir gjerne omtalt som den karitative siden av diakonien, mens vern om skaperverket og kamp for rettferdighet inngår i det som gjerne omtales som profetisk diakoni. Ovennevnte definisjon legges til grunn i denne oppgaven, med et spesielt fokus på nestekjærlighet og kamp for rettferdighet.

⁴ ”Kirkens medmenneskelige omsorg og felleskapsbyggende arbeid, og den tjeneste som i særlig grad er rettet mot mennesker i nød.” Plan for diakoni i Den norske kirke (Kirkerådet 1988:9).

1.2.2 Etikk

Arne Johan Vetlesen hevder i boka *hva er etikk* at etikkens kjerne er urettferdighet, ”signalisert ved vår trang til å *gripe inn* når vi opplever noe som er ”galt”: som at noen krenker noen.” (2007:9). En slik definisjon på etikk kan synes spesielt relevant innen rettferdighetsetikken. Sturla Stålsett definerer etikk som ”...anerkjennelsen av og handling i forhold til sårbarhet.” (2004:34). Denne definisjonen gir gjenklang i forhold til Løgstrup og Levinas anliggender. Begge disse definisjonene oppleves relevante i forhold til tema for denne oppgaven, men noe begrenset. Etikk er mer enn bare opprør mot urettferdighet og ivaretagelse av sårbarhet. I følge Kai Ingolf Johannessen m.fl. er etikkens tre grunnspørsmål: ”Hva er moralsk godt (og ondt)? Hva er moralsk rett (og urett)? Hva kjennetegner et godt menneske?” (2007:108). En slik videre forståelse av begrepet legges til grunn for denne oppgaven.

Arne Johan Vetlesen og Per Nortvedt gir følgende beskrivelse av nærhetsetikk:

Nærhetsetikken ser det nære jeg-du-forholdet som det grunnleggende etiske forholdet. Menneskets grunnleggende erfaring av seg selv som etisk subjekt og som etisk adressat finner sted i jeg-du forholdet. Erfaringen er sanselig og følelsesmessig så vel som kognitiv (1996:158).

De viser videre til nærhet som et tvetydig begrep, som kan forstås både bokstavelig som nærhet i rom/sted, men også som følelsesmessig nærhet i form av et bånd mellom mennesker. Se forøvrig kapittel 3 for nærmere redegjørelse for nærhetsetikk.

Johannessen gjengir en definisjon på rettferdighet hentet fra Statsvitenskapelig leksikon (1997):

Rettferdighet er å gi ’enhver det som tilkommer ham’ (Justinian) og innebærer upartiskhet, rasjonalitet, objektivitet og likebehandling – de som i relevante henseender er like, skal behandles på samme måte (I følge Johannessen 2005:13).

Det er dermed rimelig å anta at rettferdighetsetikk vil inneholde elementer av blant annet fordeling. Se forøvrig kapittel 3 for nærmere redegjørelse for rettferdighetsetikk.

1.2.3 Formidling

Løgstrup bruker begrepet formidling, om en direkte kommunikasjon mellom to mennesker, der det saklige og personlige møtes (2000:61-65). Her brukes dette begrepet på en noe annen måte, som presiseres i det følgende for å unngå forvirring og sammenblanding med Løgstrups bruk av det.

Formidling blir her forstått som en viderelevering av et budskap. Det er en form for kommunikasjon som omhandler en tredje part. Den tredje part er her forstått som den Annen, for den som er avsender. Formålet er å skape en erkjennelse av den Annen i mottakers bevissthet.

1.3 Disposisjon for oppgaven

I kapittel 2 drøftes metodevalg i oppgaven. Det redegjøres for bruk av litteratur, og fremgangsmåte med hensyn til empirien som ligger til grunn for oppgaven.

I kapittel 3 redegjøres nærmere for litteraturen som er valgt ut; Løgstrup, Levinas, Rawls og Gyekye. Dette er teoretisk sett hovedbidragene som oppgaven bygger på, de presenteres derfor relativt grundig hver for seg. En foreløpig diskusjon av de ulike teoriene opp mot temaene i problemstillingen følger.

Kapittel 4 er empirikapittelet. Det inneholder en redegjørelse for funnene i datamaterialet som ble samlet inn gjennom kvalitative intervju. Funnene presenteres slik de fremstår, inndelt tematisk i forhold til relevans for problemstillingen.

Kapittel 5 er analyse- og drøftingskapittelet. Det inneholder oppgavens hoveddrøfting. Denne utgjør en analyse og drøfting av det empiriske materialet sett i sammenheng med teorien.

Kapittel 6 inneholder oppsummering og konklusjoner.

2 Metode

2.1 Nærhetsetikk og rettferdighetsetikk

Den teoretiske basisen for denne oppgaven er hentet fra etikk-feltet. Ulike etiske teorier blir diskutert med henblikk på betydning for internasjonal diakoni. Det rettes fokus mot nærhetsetikkens relevans innen internasjonal diakoni, sett i forhold til rettferdighetsetikken.

Det er valgt fire hovedbidragsyttere som teoretisk ramme for oppgaven. Hovedvekten ligger på nærhetsetikk, representert ved to sentrale filosofer/teologer, nemlig Emmanuel Levinas og Knud Ejler Løgstrup. Ingen av dem brukte selv betegnelsen nærhetsetikk om sine teorier, men regnes i dag likevel som sentrale bidragsyttere innen denne retningen. Rettferdighetsetikk er representert ved filosofen John Rawls. I tillegg presenteres filosofen Kwame Gyekye.

De tre førstnevnte er alle svært sentrale bidragsyttere innen emnet som problemstillingen søker å belyse. Vedrørende Gyekye skriver han om moral⁵ fra et ikke-vestlig perspektiv, som i og med denne oppgavens fokus på internasjonal diakoni og etikk er særdeles relevant. Han presiserer ulikheten mellom en vestlig moraloppfatning og en afrikansk tilnærming med vekt på kollektivets verdi og de plikter og ansvar det medfører. Rawls teori kan ha visse begrensninger for internasjonal anvendelse i og med at den bygger på vestlige prinsipper⁶, blant annet i den forstand at den var tilpasset samfunn med moderat knapphet. Det kan være en tendens til at vestlige fagfolk hevder å ha universelle løsninger, noe som også kan komme til uttrykk hos Løgstrup, mens de kanskje i realiteten er basert på en vestlig kulturforståelse. Gyekye vil representere en stemme fra Sør. Det Rawls og Gyekye har felles, er deres presisering av ansvarets universalitet samt plikten til å hjelpe uavhengig av relasjonell tilknytning. De vil derfor behandles side om side, som

⁵ Gyekye bruker begrepet moral definert på følgende måte: "...beliefs about right or wrong...good or bad..." (2004:73).

⁶ "Han [Rawls]startet selv...med klart universale ambisjoner, men innså mer og mer at teorien egentlig hentet sine premisser innenfor en vestlig forståelseshorison" (Johannessen 2005:84).

en motvekt til nærhetsetikken, men med tydelige presiseringer for hvem som står for hva.

Fordelen ved dette utvalget av hovedbidrag innen teori, er nettopp bidragsyternes betydning innen feltet som gjør det vanskelig å komme utenom dem. Utvalget ansees å ha stor gyldighet i forhold til tema, og reliabiliteten ligger i at de er anerkjente bidragsyttere. Målet er at utvalget vil bidra til å belyse problemstillingen og at diskusjonen mellom de ulike teoriene satt i sammenheng med empirien vil bidra til ny kunnskap på feltet.

En svakhet kan være at materialet er svært omfattende. De har alle skrevet mye som er så sentralt og innholdsmettet, at det gir tilgang på relevant stoff langt utover det en masteroppgave kan romme. Spesielt i en oppgave som denne hvor også empiri spiller en viktig rolle, er det nødvendig å begrense bruken av teoristoffet til noen viktige og sentrale poeng. Omgangen med litteraturen vil derfor utgjøre et utvalg av det mest sentrale av relevans for problemstillingen, og således tjene til å belyse den. Teoriene er tiltenkt en rolle som et rammeverk som gir grunnlag for et dykk i virkeligheten gjennom informantenes erfaringer, som samlet sett kan gi ny kunnskap om anvendelsen av disse teoriene innen internasjonal diakoni.

Hver av de fire hovedbidragsytterne presenteres separat, med vekt på synspunkter og perspektiver med relevans for problemstillingen. Deretter følger en foreløpig diskusjon for å belyse ulike sider ved problemstillingen. Diskusjonen vil munne ut i foreløpige konklusjoner før videre arbeid med datamaterialet, hvor teoristoffet også vil trekkes inn under analysen og den videre drøfting.

Der andre forfattere har relevante synspunkter vil de også trekkes inn for å utdype forståelsen av hovedbidragsytterne eller forøvrig belyse problemstillingen. Som sekundærlitteratur i forhold til nærhetsetikk benyttes hovedsaklig *Nærhetsetikk* redigert av Vetlesen (1996) og *Følelser og moral* av Vetlesen og Nortvedt (1996). Vedrørende rettferdighetsetikk brukes *Rettferd* av Johannessen (2005) og ”*Sammen for en rettferdig verden*”? av Vilberg (2003) som de viktigste sekundærkildene.

2.2 Fem representanter for internasjonal diakoni

I tillegg vil en sentral del av oppgaven bestå av analyse av innsamlet data gjennom dybdeintervjuer med 5 personer. Kvalitativ metode var et naturlig valg ut ifra temaets karakter med vekt på etikk, berørthet og formidling innen internasjonal diakoni. De fem informantene lever og arbeider med utfordringen om å synliggjøre den Annen for flere som ikke selv opplever direkte møter på tvers av landegrensener.

Alle informantene møter problemstillingen på ulike nivå og representerer ulike kategorier av aktører innen internasjonal diakoni i Norge;

Sør Afrika: Personlig engasjement som har resultert i et privat initiert prosjekt.

Menighet i Den norske kirke: Med vennskapssamarbeid i Sør.

Kirkens Nødhjelp: Den mest sentrale norske organisasjonen innen internasjonal diakoni.

Frelsesarmeen: Internasjonalt kirkesamfunn og organisasjon, med utstrakt medisinsk og sosialt arbeid.

Den norske kirkes nord/sør-informasjon: Prosjekt som jobber for holdningspåvirkning og handlingsendring i nord-sør spørsmål.

Et slikt utvalg skulle være intersubjektivt tilgjengelig, i betydningen av at andre i ettertid vil kunne foreta lignende utvelgelse og komme frem til mer eller mindre sammenlignbare resultater. Det er lagt vekt på å dekke ulike typer organisasjoner innen fagfeltet, for å representere størst mulig bredde. Det som mangler i utvalget er misjonsorganisasjoner, hvor Frelsesarmeen nok er den av organisasjonene i utvalget som har mest til felles med disse. Det kan sees som en svakhet ved oppgaven at misjonsorganisasjonene mangler i utvalget, men det hevdes likevel å være et utvalg med tilstrekkelige og gode representanter for formålet. Det vil være interessant å undersøke om informantene fra de ulike typer organisasjoner vektlegger de nevnte etiske modellene ulikt.

Innen de ulike organisasjoner er informantene håndplukket ut ifra at de har utmerket seg gjennom sitt engasjement. Forskningseffekten ansees således å være minimal, i og med at informantene i utgangspunktet er preget av en tydelig bevissthet som gjør det mindre sannsynlig at de vil ”snakke intervjueren etter munnen”. Utvalget er ikke representativt i

den forstand at hver og en av informantene i ett og alt uttrykker sin organisasjons offisielle syn, men tjener som eksempler for de fem nevnte kategoriene som det vil kunne være interessant å sammenligne. Synspunktene som presenteres er gyldige for dem det gjelder og sier noe om deres oppfatning av verden (Repstad 2007), selv om man ikke nødvendigvis kan generalisere til andre i samme organisasjon eller til andre organisasjoner. På bakgrunn av dette refereres de til som informanten fra NN organisasjon, og ikke representanten for NN organisasjon. To av informantene er eneste mulige informanter fra sin organisasjon, og vil således representere organisasjonen. Det brukes ikke navn på informantene, men informantene er inneforstått med at gjenkjennelse likevel kan forekomme.

Alle informantene er kvinner, i 60-årene, med høyere utdanning og bred yrkeserfaring. Kjønn var et bevisst valg, fordi de første informantene som utpekte seg var kvinner som imponerer med sitt engasjement, ble det valgt tilsvarende for de påfølgende organisasjonene. Alder og bakgrunn er tilfeldig at er sammenlignbart, men det er verdt å merke seg at de alle er velutdannede, voksne kvinner som bruker sine ressurser og sitt engasjement innen dette fagfeltet. Alle informantene ble kontaktet direkte, og sa umiddelbart ja til å delta i prosjektet. Intervjuguide var utarbeidet med tanke på å fremskaffe mest mulig gyldige data til å kaste lys over problemstillingen.⁷ For fire av informantene fant intervjuene sted på informantens kontor. Båndopptaker ble brukt til å ta opp intervjuene, parallelt med at notater ble tatt. Det femte intervjuet fant sted via e-post, på grunn av stor geografisk avstand mellom intervjuer og informant.

Intervjuene la vekt på informantenes utgangspunkt og sammenheng, samt møter der de selv er blitt berørt av den Annen. Egen refleksjon rundt nærhetsetikk og rettferdighetsetikk og hva som eventuelt vekker et ansvar i informantene ble lagt vekt på. Informantene kjente i varierende grad til disse teoriene på forhånd. De ble svært kortfattet nevnt i intervjuguiden, og muntlig referert under intervjuene. Det forutsattes ikke noen grundig kjennskap til teoriene fra informantenes side, men de ville likevel kunne reflektere rundt en praktisk anvendelse av dem. Det må likevel taes høyde for at

⁷ Intervjuguide finnes som vedlegg 1.

informantens oppfatning av innholdet i de etiske teoriene kan avvike fra intervjuers, noe som kan føre til begrepsforvirring og være en mulig feilkilde. Informantene ble utfordret til refleksjon rundt erfaringer med formidling av fordringen fra møter de selv har opplevd med den Annen, resultater av formidlingen i et eventuelt engasjement hos flere og konsekvensene disse resultatene får.

2.3 Bearbeiding og analyse av data

Innsamlede data ble skrevet ut fra lydbånd, og utskriftene dannet grunnlag for en systematisering etter tema relevante for problemstillingen.

Det legges til grunn at problemstillingen vil kunne verifiseres eller falsifiseres gjennom bruk av litteratur og analyse av materialet fra intervjuene, jfr. Nils Gilje og Harald Grimen (2002:54). Det føres en foreløpig diskusjon i kapittel 3 basert på teori. Dette vil danne bakteppe for en grundigere drøfting av funn i datamaterialet. Først presenteres data i kapittel 4 gjennom en tematisk fremstilling av informantenes formuleringer. Deretter følger oppgavens hoveddrøfting i kapittel 5, med analyse og drøfting av funnene sett i lys av de ulike etiske teoriene og spørsmålene stillt i innledningskapittelet. Denne drøftingen munner ut i flere konklusjoner med hensyn til problemet som er reist.

Under tolkning av litteratur og analyse av data, vil egen forforståelse påvirke arbeidet. I Gilje og Grimens henvisning til Hans-Georg Gadamer, fremgår det at forforståelse bygger på både begreper, trosoppfatning og personlige erfaringer (ibid:148-151). Det er uunngåelig at både egen forforståelse samt informantenes forforståelse spiller inn med hensyn til både hvilke data som samles inn, og hvordan disse tolkes. Det er vanlig å oppføre dette som en feilkilde. Her hevdes det at det er en forutsetning for å kunne si noe om et bestemt tema at man har både begreper, trosoppfatninger og erfaringer som gjør det relevant. Denne oppfatningen støttes også av Ottar Brox, gjengitt i Pål Repstad ””Jo mer ‘vorverstehen’ en har, jo mer får en ut av deltagelse, ”...” (I følge Repstad 2007:117). En mulig feilkilde er likevel at intervjuer kan ha stilt ledende spørsmål, som har gitt svar i tråd med egen forforståelse (ibid.:136).

3 Litteratur

3.1 Presentasjon av relevant litteratur

3.1.1 Innledning

Som nevnt er det svært mye materiale å hente hos fire så sentrale fagfolk. Av hensyn til oppgavens begrensede omfang samt vektlegging av empiri, er det nødvendig å begrense presentasjonen og diskusjonen av dem til noen få av hovedpunktene som oppleves relevante for problemstillingen.

3.1.2 Løgstrup

Knud Ejler Løgstrup var en dansk filosof og teolog, som i 1956 gav ut boka *Den etiske fordring*. Boka skapte stor debatt, også i Norge. *Den etiske fordring* legger vekt på det ansvaret vi som mennesker har for hverandres liv. I følge Løgstrup har den enkelte ”...aldri noe med et annet menneske å gjøre uten å holde noe av dette menneskets liv i sine hender.” (2000:37). I følge Svein Aage Christoffersen er Løgstrups anliggende om at ”vi er hverandres liv og hverandres skjebne” et svar på vektleggingen av selvstendighet og uavhengighet i den moderne kultur, og den risiko det medfører om at ethvert menneske blir ”...en verden for seg,” (Christoffersen i Løgstrup 2000:11-12). Hvor stor innflytelse man i følge Løgstrup vil ha på den andre, varierer fra bare en stemning til å kunne påvirke vedkommendes liv. Fordringen er gyldig uavhengig av hvem den andre er, det kan være en som står oss nær, men også en fremmed eller til og med en fiende. I følge Løgstrup er tillit en grunnleggende faktor ved menneskelivet, der vi konstant er utlevert til hverandre, noe som er et uttrykk for interdependens. Vi har makt over den andre, som vi må velge å bruke til å bryte ned eller bygge opp, til vår egen fordel eller til hjelp for den andre. Vi lever i gjensidig avhengighet som mennesker.

Fordringen er i følge Løgstrup taus, radikal, ensidig og uoppfyllelig. Fordringens *taushet* går ut på at det ikke er den andres forventninger, uttalte ønsker eller krav som legges til grunn for den gode handling, men ens egen visshet om hva som er nødvendig og riktig for den andre. Den enkelte må selv i sin uselviskhets og innsikt finne ut hva fordringen går

ut på, og gjøre det rette. Det finnes ingen fasitsvar i det enkelte tilfelle. Fordringen springer ut ifra den kjennsgjerning at mennesket er prisgitt den andre. Fordringens *radikalitet* ligger i at man bare gjennom egen uselvviskhhet kan få visshet om hva som tjener den andre best, og at den andre "...ikke har noen rett til å stille fordringen, selv om den går ut på å ta vare på hans liv." (ibid.:67). Fordringer er like gyldig både i tillit og mistillit, enten det er en venn eller en fiende som er utlevert oss. Fordringen er der, uavhengig av egen eller den andres medvirkning. Fordringens *ensidighet* baserer Løgstrup på livet som skjenket, fordi det er gitt hvert enkelt menneske som en gave, kan man ikke kreve gjensidighet. Man skulle tro at siden mennesker er prisgitt hverandre, ville fordringen være gjensidig, men slik er det i følge Løgstrup ikke. Livet som mottatt rommer at vi hører til i hverandres liv. Men enhver har ansvar for å svare på sin del av fordringen, uten å kunne forvente gjengjeld. Utøvelsen av fordringen må alltid utføres på en slik måte at også det andre mennesket opplever sitt liv som mottatt. Fordringens *uoppfyllelighet* ligger i følge Løgstrup i at den egentlig forutsetter kjærlighet, en kjærlighet som er umulig. Fordringen gjelder selv om den oppleves brysom, selv om den gjelder en person som ikke naturlig oppleves å høre med til ens liv. Ved å akseptere livet som mottatt, hører det automatisk med å ivareta den andre. I kjærligheten er dette en selvfølge, noe som gjør fordringen overflødig. I andre forhold er det fordringen som gjelder, "...kjærlighetens gjerninger utspringer av mottakelsen av vårt eget liv" (ibid.:169).

3.1.3 Levinas

Emmanuel Levinas var filosof, opprinnelig fra Litauen, men virket hele sitt voksne liv i Frankrike. Levinas hevder i *Den Annens Humanisme*, utgitt i 1972, at vi settes på prøve gjennom utfordringen som ligger i den Annens blikk, og avslører ressurser i oss som kommer den Annen til gode. Han kaller vår bevegelse fra det Samme til det Annet for Verket, noe som fordrer generøsitet og ikke kan utløse takknemlighet. Det skaper en Higen som gir seg utslag i godhet, og Levinas beskriver dette som selve meningen. Den Annens ansikt utfordrer oss, gjennom sitt sårbarhet, ydmykhet, bønnfallelse, det uttrykker en fordring som stiller oss til ansvar (2004:63). Han presiserer at det ikke dreier seg om en selvvalgt oppgave eller plikt, men et gjennomgripende ansvar eller diakoni som vi

ikke kan komme unna. ”Jeget foran den Annen er uendelig ansvarlig.” (ibid.:64). Ingen kan erstattes i dette ansvaret, hver enkelt må oppfylle sin del. Levinas ser Værens mening i å følge i Guds spor gjennom å være til for andre, uten tanke om belønning og gjensidighet. Å sette seg i den Annens sted forbinder Levinas med å anklage seg selv for den Annens lidelse. Han hevder videre at Jeget er sårbarhet. Det onde eller synd er for Levinas avvisning av ansvaret (ibid.:95). Asbjørn Aarnes viser til at Levinas hevder at man utsetter seg for det uendelige gjennom å se inn i den Annens ansikt. Levinas uttaler i en dialog med Aarnes at ”det vidunderlige ved ansiktet er at det *sier*, det sier: nød, sårbarhet, det ber, bønnfaller *meg* om hjelp, det setter meg under *ansvar*. ... jeg prøver å svare, å gjøre det ingen annen kan erstatte meg i, nemlig å være ansvarlig for den Annen.”(Aarnes i Levinas 1993:214). Den Annens ansikt utsteder en tiltale, og ansvaret består i å svare på denne tiltalen. Ansvaret bekrefter i følge Levinas jeget, gjennom å være til for den Annen. Den Annen rykker meg ut av selvishet og gir på denne måten mening. Den Annen gjør meg menneskelig ved å hjelpe meg å overvinne egoismen. Den Annen gjør meg til den jeg er. Ansvaret er et faktum, uavhengig av om jeg aksepterer det eller ikke. Ansiktet forbyr oss å drepe eller på annen måte krenke den Annen (Henriksen 2004). Den Annen har forrang over både Gud og meg selv. Levinas mener at Gud er å finne i etikken. Vi blir i Aarnes gjengivelse av Levinas stadig utfordret - ofte helt uforberedt – av den Annen og det ansvaret som kreves av oss, at vi er til for den Annen. Den Annen representerer det uendelige, og gjør det vanskelig å falle til ro. Dette er krevende, og livet ville ha vært enklere hvis vi slapp å forholde oss til et slikt ansvar og heller fokusere på oss selv (1993). Det å stilles under et moralsk ansvar er ikke et valg den enkelte gjør, men en nødvendig følge av den Annens eksistens. Den tredje kompliserer forholdet til den Annen. Hva består mitt ansvar i når det er flere enn en Annen? Behovet for rettferdighet oppstår, i form av sammenligning og fordeling. Det kan ikke gjøres forskjell mellom de nære og de som er langt unna (Vetlesen 1996).

3.1.4 Rawls

John Rawls var amerikansk filosof som skrev flere viktige verk om rettferdighet, blant annet *A Theory of Justice* (1971) og *The Law of Peoples* (1999). I *The Law of Peoples* legger Rawls vekt på rettferdighet i et internasjonalt perspektiv, mellom folkeslag.

Rettferdighet kan i følge Rawls sikres gjennom to prinsipper;

1. Frihetsprinsippet:

Enhver person har den samme rett til å nyte godt av grunnleggende friheter, for så vidt som disse er forenlig med andres tilsvarende frihet.

2. Prinsippet om sosial og økonomisk ulikhet (og likhet) som består av:

2a) Et prinsipp om sjanselikheter: Sosiale og økonomiske ulikheter må være knyttet til stillinger og posisjoner, som i utgangspunktet er åpne for alle på like og fair vilkår.

2b) Et forskjellsprinsipp: Sosiale og økonomiske ulikheter kan bare aksepteres dersom de medfører størst fordel for de av samfunnets medlemmer som er dårligst stilt (Johannessen 2005:48).

I *Rettferdighet som rimelighet. En reformulering* (norsk utgave 2003) viser Rawls til at grunnleggende ulikheter på det økonomiske og sosiale plan får konsekvenser for ulikheter i livsutsikter. Han ser det som avgjørende å etablere prinsipper for regulering av ulikhetene, gjennom institusjonalisering av prinsipper som frihet og sjanselikheter. De som tilfeldigvis er født inn i og vokser opp i en privilegert sammenheng skal ideelt sett ikke ha noen fortrinn foran andre. Rawls innser imidlertid at konsentrasjon av rikdom kan påvirke mulighetene for reell sjanselikheter. Desto viktigere å etablere institusjoner som sikrer rettferdighet (2003). I *The Law of Peoples* tillegger Rawls liberale folkeslag 3 kjennetegn; demokratisk styresett, felles interesser og moralsk natur. Rettferdige folkeslag er alltid parat til å møte andre med respekt og likeverd. Rawls presenterer 8 prinsipper for rettferdighet mellom frie folkeslag, deriblant at ethvert folkeslag har plikt til å hjelpe andre folkeslag som lever under ugunstige forhold politisk og sosialt. Formålet med hjelpen er å bidra til rettferdige strukturer og å inkludere dem i fellesskapet av velorganiserte samfunn (1999). Johannessen viser til at det finnes samfunn der innbyggerne ikke har de muligheter, den frihet, de sjanser og nødvendige ressurser til å nyttiggjøre seg friheten som i følge Rawls teori er det ideelle. Det kan ha sin årsak i katastrofer, men også urettferdig fordeling/utnyttning eller interne forhold (2005). Forutsetninger for stabile samfunn er i følge Rawls like muligheter, spesielt innen utdanning, anstendig fordeling av rikdom, sysselsetting, helsetjeneste, valg og tilgang på informasjon. Rawls peker på nødvendigheten av å begrense ulikhet for å frigjøre de fattige fra lidelse. For store forskjeller mellom fattige og rike kan føre til stigmatisering og nedlatenhet, også mellom folkeslag, noe som er urettferdig og ytterligere understreker

plikten til assistanse for å bidra til gode strukturer. Rawls utfordrer til at så lenge det er håp om å oppnå rettferdige samfunn både nasjonalt og internasjonalt, må man jobbe målrettet for å komme dit og ikke resignere i kynisme. Han trekker det så langt som til å spørre med Kant hvis ikke det er mulig å oppnå et rimelig rettferdig internasjonalt samfunn, og mennesket er amoralsk og egoistisk, om det da i det hele tatt er verdt å leve på jorda (1999).

3.1.5 Gyekye

Kwame Gyekye er en ghanesisk filosof som i sin bok *Beyond cultures Perceiving a common humanity* (2004) legger vekt på mellommenneskelig ansvar. Han viser til hva det innebærer at vi hører sammen i en menneskehet, i form av å være opptatt av det som er til det beste for hvert medlem av samfunnet. Han viser til Akan-kulturen i Ghana, som sier det så sterkt at den som ikke handler til andres beste ikke er menneskelig ””onnye onipa” (“he is not human”...)” (2004:80). Gyekye legger til grunn som en selvfølge at mennesker har ansvar for hverandre, fordi vi har del i den samme menneskehet. Han slår fast at moral hører hjemme i konteksten av et samfunn, like gjerne globalt/internasjonalt som lokalt. Han bruker begrepet "...the entire *human* community" (ibid.:76). Han legger vekt på en moral som fremhever oppmerksomhet mot andres behov og velferd. Han presiserer at moralsk adferd ikke er basert på bevissthet om andres retter, men har sitt utspring i deres behov. Han mener at fokus på rettigheter er et utslag av den vestlige kulturens egosentrisme. Han gjør et unntak for negative rettigheter, dvs. at enhver er forpliktet til å avstå fra å handle på en slik måte at det vil skade en annen. Alle positive moralske handlinger baserer seg i følge Gyekye på behov. Han hevder at rettigheter ikke kan begrunne moralske forpliktelser, hverken ovenfor nære personer eller dem som er langt borte, han mener det er et rent moralsk mandat basert på medfølelse og velgjørenhet. Han bruker begrepet plikt, og presiserer at vi skylder hverandre som en moralsk forpliktelse å ivareta velferden til våre medmennesker. Han avviser å knytte denne plikten til spesifikke roller, da det ville begrense plikten til lokale relasjoner. Dette er i følge Gyekye en innsnevring av plikten som han hevder er universell. Han advarer også mot å være partisk i utøvelsen av moralske forpliktelser, de gjelder for alle og ikke bare dem som står oss nær. Han viser imidlertid til en begrensnings av plikten i den grad

man er ute av stand til å oppfylle den, der det er fysisk for stor avstand til å kunne gjøre noe, eller man ikke har midler til å bidra. Han konkluderer likevel med å slå fast at selv om en moralsk forpliktelse er utenfor rekkevidde, betyr det ikke dermed at den ikke er en plikt. Gyekye viser til intervju med hverdagshelter, som hevder at de bare har gjort det alle ville gjort, eller burde gjort. En mann som hadde reddet jøder i Europa under 2. verdenskrig uttalte ””You should always be aware that every other person is basically you. ... You should always...see yourself in those people.”” (ibid.:102). Han foreslår som et supplement til Menneskerettighetserklæringen å ha en egen erklæring for medmenneskelige forpliktelser. Han mener dette vil føre til en rikere moral og et mer fyldestgjørende liv.

3.2 En foreløpig diskusjon

3.2.1 Innledning

Alle de ovennevnte slår fast at vi som mennesker har del i et ansvar for hverandre. Forskjellen ligger i begrunnelsen for ansvaret, hva utløser det, hva bunner det i. Man kan kanskje si at det er irrelevant så lenge man er enige om det viktigste, nemlig at ansvaret er et faktum. Det er likevel relevant i den forstand at begrunnelsen for ansvaret også indikerer *hvem* ansvaret omfatter. Diakonia 2000 fra The World Council of Churches sin konsultasjon om diakoni i Larnaca i 1986 slår fast at ”The essence of Christian diakonia presupposes that all Christians work together to face the needs of the whole world.” (1987:94). Utfordringen går til kirken⁸ – krever samarbeid – og understreker det absolutte ansvar. Det presiseres videre at ”Continuous diakonia must also be concerned about the unjust structures which increase the number and tragedy of the needy.” (ibid.:95).

Diakon Inger Elisa Skauen uttaler i et intervju med Anne Lise Haugland i Diakonos:

...det vide perspektivet diakonien bør ha; nemlig at som del av en verdensvid kirke har vi ansvaret ovenfor den fattige delen av verden. Diakonien er universell, vi står i et ubrytelig fellesskap med mennesker på tvers av grenser og kulturer. Det betyr at vi ikke kan lukke øynene for andres nød,... (2001:13).

⁸ Kirken forstås her som de ulike kristne kirkesamfunn, herunder alle menneskene som tilhører disse, samt diakonale organisasjoner og institusjoner.

Skauen viser til øynene, som vi bruker for å se andres nød. Nordstokke bruker fortellingen om Den barmhjertige samaritan fra Luk. 10, 25-37 som et eksempel på hvordan man ser, så berøres, for deretter å handle (1994). Hva er det så som berører; er det primært urettferdigheten, eller sårbarheten som kan leses i den Annens ansikt? Hva beveger kirken til å leve opp til ansvaret - hva vekker og nærer det nødvendige engasjement for å kunne møte utfordringen? Fokuset for denne oppgaven er internasjonal diakoni, i lys av nærhetsetikk og rettferdighetsetikk. I det følgende settes fokus på i hvilken grad de etiske teoriene som er gjengitt ovenfor, har relevans innen internasjonal diakoni.

3.2.2 Nærhetsetikkens relevans innen internasjonal diakoni

Hvis vi går til nærhetsetikken i Løgstrups versjon i *Den etiske fordring*, finner vi at han viser til den eller de av våre medmennesker som er utlevert oss. Det er nærliggende å spørre hva dette innebærer, en som er utlevert oss, om det bare er i direkte forstand, et menneske vi står i en personlig relasjon til. Løgstrup poengterer det relasjonelle i det etiske ansvaret, blant annet gjennom å vise til personlig samvær som bidrar til at vi blir ”gripet” av hverandre. Hos Løgstrup angår vi hverandre i den grad våre veier krysses. Da angår vi *alltid* hverandre, men *graden* av innflytelse på hverandres liv varierer. Og det forutsetter et møte. Det stiller et stort tankekors for om denne teorien overhodet er anvendbar innen internasjonal diakoni. Det ligger i sakens natur at man som kirke, med et stort ansvar ”...to face the needs of the whole world” (World Council of Churches 1987:94), ikke har den luksusen av å kunne møte eller stå i en direkte relasjon til alle bærerne av disse behovene. Innen internasjonal diakoni vil store deler av arbeidet foregå uavhengig av direkte møter.

Vi lever i en verden der urettferdig fordeling er et enormt problem, og etikk i følge Vetlesen handler om urettferdighet, eller nærmere bestemt menneskets trang til å rette opp urett (2007). Dilemmaet som reises i møte med Løgstrup er om vi kan unndra oss ethvert ansvar for dem vi ikke møter, dem vi bevisst eller ubevisst ikke ser. Er det nok å være seg sitt moralske ansvar bevisst for den som står en nærmest eller i alle fall krysser

ens vei? Hvis Løgstrup tolkes bokstavelig vil det være nærliggende å hevde at man ikke stilles under fordringen der hvor et møte ikke kan finne sted.

Levinas legger stor vekt på et gjennomgripende ansvar eller diakoni, som forøvrig er interessant at han bruker som begrep (2004:64). Han viser til Jesaja 53, om Kristi stedfortredende lidelse (ibid.:156). Han hevder at å sette seg i den Annens sted er å anklage seg selv for den Annens lidelse. Dette er et sterkt incentiv for å gjøre alt man kan for å lindre den Annens lidelse, og synes umiddelbart relevant innen internasjonal diakoni. Det er et faktum at valg og handlinger i den vestlige verden påvirker og belaster mennesker i sør, både gjennom politiske strukturer og enkeltmenneskers adferd.

Levinas er kravstor, han hevder at ingen andre kan erstatte meg i å være ansvarlig for den Annen. Ansvar er altså ikke bare absolutt, det er høyst personlig. Han skriver at ”Det enestående ved meg er det faktum at ingen kan stilles til ansvar i mitt sted.” (2004:64). Man kan ikke komme unna ansvaret hos Levinas; ”...som om hele skaperverket hvilte på mine skuldre.” (ibid.:64). Det er ikke noe man velger å ta på seg, det er der som en følge av den Annens blotte eksistens. Hvis vi anvender disse kravene på arbeidet innen internasjonal diakoni, vil det være en sterk utfordring til innsats. Men gir teorien til Levinas dekning for det? For hvem er den Annen? Levinas legger inn en begrensning eller en betingelse for når vi tiltales av ansvaret, nemlig at det utgår fra den Annens ansikt. Her er vi altså ved det samme punktet som hos Løgstrup med sin vekt på en personlig relasjon, og en forutsetning om et møte. Et møte som har dårlige odds innen internasjonal diakoni.

I følge Pål Repstad er det fare for at nærhetsetikken blir blind for strukturer og kan føre til politisk likegyldighet, gjennom en så ensidig fokusering på det nære (1998). Det vil være en svakhet ved ethvert samfunn å overlate omsorgen for hverandre til å utelukkende basere seg på personlige relasjoner. I internasjonal diakoni vil det være en umulighet å begrense all innsats til det som bygger på direkte relasjoner. Det vil alltid være noen som i stor grad er avhengig av hjelp, men ikke står i en direkte relasjon til noen som har de nødvendige ressurser til å hjelpe dem. Det relasjonelles betydning innen internasjonal

diakoni er derfor et avgjørende punkt, som det settes søkelys på i empiridelen av oppgaven.

Det kan stilles spørsmål ved om nærhetsetikken i det hele tatt er anvendbar innen internasjonal diakoni. Om relasjonen som Levinas og Løgstrup viser til, kan forekomme på tvers av landegrenser. Om et møte kan komme i stand, om man kan eksponeres og utfordres/tiltales av den Annens ansikt, og så fall på hvilken måte.

3.2.3 Rettferdighetsetikkens relevans innen internasjonal diakoni

Hvis vi retter blikket mot rettferdighetsetikken, så finner vi at Rawls legger vekt på grunnleggende institusjoner, rettslig, økonomisk og sosialt. Han legger vekt på strukturer som må fungere for at et samfunn skal være rettferdig og gi like muligheter til alle. I alle strukturene og institusjonene, undrer det hvor det blir av det menneskelige. I følge Johannessen faller ikke enkeltmennesker "...ut av blikkfeltet hos Rawls," (2005:93). Det er nettopp menneskene som skal nyte godt av de gode og rettferdige institusjoner. Erfaringsmessig faller imidlertid noen utenfor gode strukturer og institusjoner. Også i verdenssamfunnet, hvor han påpeker plikten til hjelpe der et folkeslag lider, er det vekt på å hjelpe med å få på plass gode strukturer politisk og sosialt. Dette er grunnleggende, men faktum er at mange mennesker lider under at slike strukturer ikke er på plass. Rawls tilskriver det meste av lidelse politisk urettferdighet, og ved å etablere rettferdige sosiale og politiske institusjoner vil det onde til slutt forsvinne (1999:126). Men hvordan man skal møte lidelsen inntil dette er en realitet, sier han mindre om. Vekten på det strukturelle finnes forøvrig igjen i uttalelsen fra konsultasjonen i Larnaca, se punkt 3.2.1. Her nevnes det strukturelle som et viktig "både-og" side om side med det karitative arbeidet; "...face the needs of the whole world. ...must also be concerned about the unjust structures..." (1987:94-95). Slik sammenholdes altså det karitative arbeidet med kampen for rettferdighet.

"Kamp for rettferdighet" er også tatt inn som en del av den nye definisjonen av diakoni (Kirkemøtet 2007:4). Innen internasjonal diakoni er det i det senere også lagt vekt på

betydningen av godt styresett som et satsningsfelt.⁹ Rawls viser i *The Law of Peoples* til en undersøkelse gjort om fire store hungerskatastrofer, hvor konklusjonen er at problemet var politisk mer enn direkte matvaremangel (1999). Dette understreker hans poeng om at politiske, sosiale og økonomiske institusjoner og strukturer er avgjørende. Likevel synes det karitative aspektet å komme i bakgrunnen, hvordan de hungersrammede skal overleve mens man jobber for å få på plass de politiske strukturene. Selvsagt ville ikke krisen oppstått hvis det var velfungerende institusjoner i utgangspunktet. Men dilemmaet er at det i mange samfunn ikke er slik. Det er imidlertid nettopp i møte med samfunn der det ideelle ikke fungerer at ”a duty to assist” (Rawls 1999:37) trer i kraft, med formål å opprette gode institusjoner, sikre menneskerettigheter og møte basale behov (ibid.:116). Her er Rawls også inne på det karitative, ved at han inkluderer ivaretagelse av basale behov i ”the duty of assistance”.

Vilberg viser til fremveksten av rettferdighetstanken innen internasjonal diakoni gjennom de siste par tiårene. Hun legger vekt på tre sentrale aspekt ved rettferdighet i forhold til internasjonal diakoni; nemlig relasjonell, institusjonell og karitativ orientering. Med vekt på henholdsvis forholdet mellom mennesker (eksempelvis fattige og rike), rettferdig fordeling og forholdet til de dårligst stilte (2003). Johannessen viser i sin bok *Rettferd* til den naturlige sammenhengen mellom diakoni og rettferdighet.

Diakonia og Iustitia må sees som søsken som står hverandre nær. I alle fall finner Diakonia og Iustitia hverandre på den arena hvor de fattige ferdes. For der må de nødvendigvis begge være. En urettferdig fordeling som skaper fattige og tapere, rører ved den innerste nerve i rettferdighetstanken, og den utfordrer samtidig diakonien og kjærligheten (2005:16).

Innebærer det at urettferdighet så og si utløser diakoni, slik at disse uløselig henger sammen? Det harmonerer med Vetlesens definisjon av urettferdighet som etikkens kjerne, som utløser trangten til å gripe inn og rette opp urett.

Dette støtter rettferdighetsetikkens aktualitet og relevans innen internasjonal diakoni. I Vilbergs fremstilling sammenholdes det institusjonelle med det karitative, det relasjonelle

⁹ Jfr. Kirkens Nødhjelp (2004:19) hvor Godt styresett er et av fem satsningsområder.

har sågar en plass. Vilberg hevder, i likhet med Johannessen (2005), at det karitative aspektet ivaretaes hos Rawls gjennom fortrinn for de dårligst stilte i forskjellsprinsippet. Det karitative er således med, men synes å komme noe i bakgrunnen til fordel for det strukturelle. Vilberg savner imidlertid det relasjonelle (2003), som ikke synes å ha noen fremtredende plass hos Rawls.

Hos Gyekye vektlegges ansvaret man har som del av en felles menneskehet. Han er opptatt av at moralsk ansvar ikke skal begrenses til noe som har sitt sted bare i lokalsamfunnet, men i verdenssamfunnet. Dette harmonerer godt med utfordringene nevnt i innledningen til denne drøftingen, at kirken har et ansvar for å lindre nød på verdensbasis. Skauen brukte uttrykket at vi ”...ikke kan lukke øynene for andres nød” (Diakonos 2001:13). Dette samsvarer med Gyekyes poeng om et moralsk mandat som baserer seg på behov, det at man ser nøden, og et ønske som vokser frem gjennom anerkjennelse av disse behovene om å handle til beste for medmennesker.

Gyekye viser til den vestlige tenkemåten med vekt på rettigheter som han mener er uttrykk for det egosentriske i kulturen. Det kan tenkes som et uttrykk for at enhver må sikre seg gjennom at moralske handlinger er nedfelt i rettigheter. At man har krav på assistanse dersom man skulle trenge det, at ikke det er opp til medmenneskers godhet eller velvilje. Har Gyekye et poeng, er det et uttrykk for en individualistisk og egosentrisk kultur som gjør at vi trenger rettigheter for å kunne ivareta hverandre? Rettferdighetsetikken er kanskje et nødvendig sikkerhetsnett i en kultur der vi er i ferd med å miste noe av det kollektive perspektivet som Gyekye fremhever.

I følge Gyekye er det derimot det faktum at man har behov for hjelp som utløser plikten til å hjelpe. Han er tydelig på at plikten ikke skal utføres etter partiske hensyn, som for eksempel at noen står oss nær, men at det er en universell plikt som dermed omfatter alle som er i behov av hjelp. Dilemmaet blir da hvor grensene går for hvem man har plikt til å hjelpe. Han skriver ikke noe om at behovet må erfares direkte, han advarer tvert imot mot å begrense plikten til lokale (erfarte?) forhold (2004).

Behovene for innsats innen internasjonal diakoni er sammensatte. Det kan ikke være tvil om at rettferdighetsetikken har stor grad av relevans innen feltet. Det kreves både strukturelle løsninger, men også karitativ innsats. Er det siste godt nok ivaretatt? Det kreves også engasjement som grunnlag for innsats innen feltet, og spørsmålet er om urettferdighet er nok alene til å vekke et slikt engasjement. Det relasjonelle savnes, til tross for at urettferdigheten er et faktum, i hvilken grad erfares det relevant av mennesker som ikke er direkte berørt eller føler at det berører noen som på et vis angår dem?

3.2.4 Forholdet mellom nærhetsetikk og rettferdighetsetikk

Det er interessant å bemerke likheten som kommer til uttrykk i Levinas utsagn om at å sette seg i den Annens sted er å anklage seg selv for den Annens lidelse (2004), og Gyekyes henvisning til en informant om at ””You should always...see yourself in those people.”” (2004:102). De står likevel for ulike syn innen etikken, Levinas et mer personlig og Gyekye et mer universelt.

Konflikten i Darfur er et grelt eksempel på overgrep og urettferdighet. I følge Rawls vil ethvert velfungerende samfunn ha en moralsk plikt til å bidra til å løse konflikten, opprette velfungerende institusjoner og sørge for frihet og like rettigheter for befolkningen. Gyekye vil legge vekt på at de åpenbare behovene vekker et ansvar for å handle for å hjelpe de berørte. I lys av nærhetsetikken kan man gjemme seg bak at vi kjenner ikke dem det gjelder, har aldri møtt dem, kjenner ikke deres ansikt. Dermed er de overlatt til seg selv, eller til å hjelpe hverandre internt. Eller kan man det? Kan man ikke si at ansiktet er formidlet via tredjeperson? Organisasjoner som er på stedet og gjør en innsats, journalister som rapporterer, kjendiser som står frem og oppfordrer til felles engasjement for menneskene i Darfur. Er dette et møte, kvalifiserer det som fordring og representerer et ansikt som vi tildales av? Det bringer til vår bevissthet alvor i situasjonen, og vekker et ansvar for å bidra til at det ikke fortsetter. I hvilken grad er urettferdigheten som mobiliserer ansvaret, eller empatien med menneskene det går ut over, er et interessant spørsmål. Rettferdighetsetikken vil vektlegge det første, nærhetsetikken det andre.

Forholdet mellom barmhjertighet¹⁰ og rettferdighet er drøftet i Osvoll innenfor rammen av Kirkens Nødhjelps arbeid (2005). Det kommer frem at medarbeiderne i Kirkens Nødhjelp legger stor vekt på rettferdighetsperspektivet i arbeidet, og sliter med å legitimere det rene barmhjertighetsarbeidet. Det understreker betydningen av rettferdighet at en så sentral aktør innen internasjonal diakoni er så entydig i dette spørsmålet. Vilberg viser også til dreiningen innen internasjonal diakoni fra vekt på barmhjertighet og personlig engasjement og over mot et mer rettighetsbasert verdigrunnlag (2003). Er dette et utslag av strømninger i tiden, at det generelt i vår kultur er mer vekt på rettigheter og at barmhjertighet og det personlige engasjement oppfattes som noe avleggs? Det vil være interessant å vende blikket til empirien og se hvilke erfaringer og synspunkt informantene kan bidra med for å belyse dette spørsmålet.

I lys av den internasjonale diakoniens profetiske oppdrag, om å peke på Guds vilje for skaperverket og kalle til oppbrudd og kamp mot urettferdighet, kommer man ikke utenom det strukturelle. Nordstokke går i sin bok *Verdensvid tjeneste* langt i å støtte kritikken mot misjon og internasjonale diakonale tiltak, om at alt for lite fokus rettes mot årsaker til nød og politiske spørsmål (1994). Dersom den internasjonale diakonien bare har sitt fokus på å utøve barmhjertighet, vil den ikke oppfylle sitt oppdrag.

Hvis derimot idealene til Rawls og Gyekye om det universelle ansvaret ble etterlevet, ville det nærmest gå av seg selv å mobilisere til innsats innen internasjonal diakoni. Urettferdighet er et faktum, og det er nok av utfordringer å gripe fatt i. Behovene som i følge Gyekye utløser plikten til å hjelpe, finnes i hopetall. Spørsmålet er om dette i seg selv er nok, eller om man likevel er avhengig av å gi urettferdigheten et ansikt for å skape et engasjement. Om rettferdighetsetikken trenger å suppleres med nærhetsetikken for å komme til sin fulle anvendelse?

Knut Grønvik skriver i Tekstverkstedet i Vårt Land om Den rike mannen og Lasarus, fra Lukas 16, 19-31. Han viser til kraften som ligger i at Jesus nevner den fattiges navn,

¹⁰ Barmhjertighet er ikke nødvendigvis synonymt med nærhetsetikk, men det er et begrep både Løgstrup og Levinas bruker.

Lasarus, med betydningen ”Gud hjelper”. Han overfører dette til erfaringen av at mange gjennom møter med fattige ansikt til ansikt, gjennomgår en holdningsendring (2007:20-21). Et møte; et ansikt, et navn gjør den andre til en person og gjør det umulig å la ham forbli anonym. En person angår meg. Holdningsendringen som Grønvik viser til er et uttrykk for nærhetsetikkens styrke i å vekke en bevissthet om et ansvar.

Hva med grensene for nærhetsetikkens anvendelse, stopper det virkelig ved den erfarte andre, eller er det mulig å finne så og si et mandat for innsats innen internasjonal diakoni med grunnlag i disse teoriene? Vetlesen spør også hvordan det er mulig, i den grad ansvaret er universelt, å utvide ansvaret fra den erfarte andre til å omfatte de ikke erfarte andre. Han hevder at moralske erfaringer begynner i de nære relasjoner, men at nærhetsetikken ikke gir noe svar på rekkevidden av impulsene dette gir (1996). Hvis man legger dette til grunn, er det kanskje likevel mulig å finne en farbar vei fra nærhetsetikkens appell om ansvar til det oppdrag kirken har innen den internasjonale diakonien.

3.2.5 Konklusjon av foreløpig diskusjon

Denne diskusjonen viser at i beste fall har begge etiske teorier sine klare begrensninger innen internasjonal diakoni. Rettferdighetsetikken er den som langt på vei synes å romme utfordringene innen internasjonal diakoni, men den har også noen svakheter. Ingen av dem synes alene tilstrekkelige for å romme det engasjementet som kreves innen internasjonal diakoni. Har nærhetsetikken noe å tilføre som rettferdighetsetikken mangler? Kanskje den mest tjenlige anvendelse er å la dem utfylle hverandre, da ensidig vekt på den ene til fordel for den andre kan resultere i svik mot det mellommenneskelige ansvar.

Svakheten til nærhetsetikken synes å være usikkerheten omkring rekkevidden, om den virkelig er begrenset til den erfarte andre, den vi har møtt ansikt til ansikt. I rendyrket form synes nærhetsetikken å kunne gi seg utslag i urettferdighet og forsømmelse innen internasjonal diakoni.

Rettferdighetsetikken har sin styrke i vekten på det strukturelle som ideelt sett skal ivareta alle. Svakheten ligger i at verden ikke er ideell, og det vil alltid være behov for å supplere det strukturelle med det karitative. Videre er man avhengig av å vekke et engasjement for å mobilisere til rettferdighet, og her synes nærhetsetikken å ha et fortrinn foran rettferdighetsetikken. Imidlertid synes nærhetsetikken å komme til kort i det den ikke rommer strukturelle spørsmål, som årsaker til urettferdig fordeling og nødvendige tiltak for å rette opp urett. Her trenger den internasjonale diakonien rettferdighetsetikken, for ikke å bli for snever.

Nærhetsetikken har imidlertid sin styrke i at nettopp ansiktet og møtet berører, det at vi eksponeres for en person som representerer sårbarhet og lidelse. Dette har stor kraft for å mobilisere til innsats. Hverken Løgstrup eller Levinas omtaler meg bekjent videreformidling av disse møtene. Et av spørsmålene som søkes besvart gjennom innsamlede data i denne oppgaven er nettopp om mobiliseringen kan skje gjennom formidling via en tredjeperson i den forstand at fordringen kan videreleveres og ha gyldighet på tvers av landegrenser.

4 Empiriske funn

4.1 Kort presentasjon av informanter

De fem informantene har ulik erfaring med møter med den Annen og formidling av disse møtene gjennom sine stillinger/sitt engasjement. Alle informantene har erfaringer med internasjonalt arbeid også ut over den organisasjonen de er tilknyttet pr. i dag, to av informantene gir blant annet speiderbevegelsen stor honnør for sitt internasjonale engasjement. I denne oppgaven er det primært erfaringene fra følgende organisasjoner som legges til grunn:

Sør Afrika (SA): Informanten har selv, for 6 år siden, tatt initiativ til å starte og lede et prosjekt på landsbygda i Sør Afrika. Hun driver også informasjons- og innsamlingsvirksomhet tilknyttet prosjektet.

Menighet i Den norske kirke (Dnk): Med vennskapssamarbeid i Sør. Informanten har vært aktiv i vennskapssamarbeidet i 18 år, reist 9 ganger til Guatemala for å besøke organisasjonen det gjelder, og inspirert til engasjement i egen menighet og bydel.

Kirkens Nødhjelp (KN): Den mest sentrale norske organisasjonen innen internasjonal diakoni. Informanten har jobbet i KN i 8 år og driver med inspirasjon, informasjon og innsamling. Hun reiser ca. 1 gang i året sammen med ulike grupper på studieturer for å besøke KN's partnere ute.

Frelsesarmeen (FA): Internasjonalt kirkesamfunn og organisasjon, med utstrakt medisinsk og sosialt arbeid. Informanten har ledet FA's bistandsarbeid i nesten 11 år, og har i den forbindelse reist ca. 12 uker i året for å besøke og følge opp prosjekter.

Den norske kirkes nord/sør-informasjon (KUI): Prosjekt som jobber for holdningspåvirkning og handlingsendring i nord-sør spørsmål. Informanten har vært prosjektleder i KUI i 10 år. Hun reiser ca. 1 gang i året, primært for å hente materiale fra Sør i form av sang, musikk og liturgiske tekster.

4.2 Tematisk fremstilling av funn i datamaterialet

4.2.1 Innledning

I det følgende fremstilles funn fra datamaterialet delt inn i sentrale tema i forhold til problemstillingen og spørsmål stilt i innledningskapittelet; **Har nærhetsetikken relevans innen internasjonal diakoni – og i hvilken grad er det i tilfelle mulig å formidle møtet med den Annen på en slik måte at flere blir berørt uten selv å møte den Annen? Nærhetsetikkens relevans drøftes opp mot, og sees i sammenheng med, rettferdighetsetikk.**

I første omgang tolkes ikke funnene, men presenteres slik informantene har uttrykt seg. Organisasjonens forkortelse brukes i tilknytning til informanter der det er viktig å kunne sammenligne synspunktene til informantene. Dette gjelder særlig forholdet til nærhetsetikk og rettferdighetsetikk. Der dette ikke er viktig, blir de omtalt som ”informanten” eller ”hun”. Nærmere analyse og drøfting av funnene følger i kapittel 5.

4.2.2 Nærhetsetikkens relevans innen internasjonal diakoni

Av de fem informantene er det bare informanten fra KN som uttrykker seg negativt til nærhetsetikkens rolle i internasjonal diakoni:

Altså jeg vil jo håpe at nærhetsetikken ikke spiller så stor rolle i internasjonal diakoni. Hvis den gjør det så må vi jo ha spilt falitt. ...fordi internasjonal diakoni det går jo på alt ansvar som vi som kirke og kristne har for mennesker rundt omkring i hele den vide verden – og hvis det skulle være avhengig av at enhver kristen i Norge, siden det er diakoni, skulle møtt et menneske – så er jo det helt umulig!

Dette er samtidig den av informantene som flest ganger i datamaterialet henviser til formidling av ”møtet” for å skape engasjement og vekke et ansvar, gjennom informasjonsvirksomhet, gjennom å ta med ulike grupper på studietur til land i Sør, gjennom å invitere gjester fra Sør til å reise rundt i Norge og informere. Hun sier blant annet ”...hvordan kan jeg bringe det møtet til dem som aldri kommer ut, for det er jo et fåtall, men da er min erfaring at det ikke er så problematisk.” Om formålet med denne

formidlingen sier hun ”...det må jeg også få mennesker i Norge i dag til å se, at de står i en relasjon til andre mennesker som er langt borte.”

Fra FA vektlegges nærhetsetikken som det viktigste, informanten understreker dette ved å omtale den som både ”avgjørende” og ”svært viktig”. Hun påpeker at selv om mennesker er forskjellige i hva som er lettest å forholde seg til for å skape berøring, så tror hun at ”...selv nøden og katastrofen trenger et ansikt for at vi skal ta det inn over oss.” For henne personlig ser hun alltid for seg enkeltpersoner og ansikter i arbeidet med administrasjon av prosjekter, gjennom å ”...reise i minnet.” Hun sier tydelig at diakoni er nærhet. For å skape et engasjement for arbeidet er vi i følge henne avhengige av å skape nærhet.

Informanten fra KUI legger ikke spesielt stor vekt på nærhetsetikken i sine svar, men presiserer at hun tror møtet kan rokke mange ting som et første steg. Hun fremhever også viktigheten av vennskapssamarbeid, som noe hun har stor tro på i arbeidet med holdningsskaping i nord-sør spørsmål. Hun viser til Løgstrup som sier at man som menneske både blir båret og skal bære, i ulike faser og ulike relasjoner, som noe hun har merket seg og bruker mye.

Fra Dnk fremheves møtet med den Annen som fant sted da en representant fra en enkeorganisasjon i Guatemala deltok i en gudstjeneste og spurte menigheten ”Skal vi være venner?”. I følge informanten kunne de ikke si nei til et slikt spørsmål, og det ble starten på et vennskapssamarbeid som har vært aktivt siden 1989 og frem til i dag. Hun fremhever viktigheten av at noen ser medlemmene i organisasjonen, vet om deres situasjon, og refererer til organisasjonens takknemlighet over at menigheten orker å komme og besøke dem, gang etter gang. Hun mener trofastheten og kontinuiteten er viktig i dette arbeidet. Hun er fascinert av Levinas og utfordringen til empati, noe hun også bruker bevisst i forkynnelsen, i form av å utfordre mennesker til å kjenne sin egen smerte før man kan kjenne andres. Hun understeker at vennskapssamarbeidet har gitt henne en ny måte å være prest på, mye teologi, og et større perspektiv som hun mener hun også kan formidle videre til menigheten.

Informanten fra SA slår fast at nærhetsetikken har relevans i internasjonal diakoni.

Det er gjennom levd nærhet at vår formidling kan oppleves ekte. Nærhet formidles også gjennom våre øyne, hender, føtter og vårt hjerte. Ikke bare gjennom vår fantastiske hjerne! Det å la seg binde for eksempel av manglende språkkunnskaper er så begrensende. Selv med meget gode språkkunnskaper klarer vi neppe fullt ut å forstå den Annen. Men hjertet forstår! Hånden som gripes kjenner! Det er alltid møtet med [et] enkeltmenneske, den enkeltes skjebne, det ene barnet – som gjør at noen berøres.

Hun sier at Levinas rommer hennes engasjement best, og viser til at vi gjenspeiler Gud i vårt ansikt.

Det sterkeste møte blir derfor å møte den Annen ansikt til ansikt. Smerten og gleden blir åpenbar. Er vårt engasjement ekte, blir vi berørt! Er vi berørt, vekker det ansvar. ...Zulufolket har en vakker måte å hilse hverandre på – Sawubona som er Jeg ser deg! Man går ikke forbi, man ser og gir til kjenne at man blir sett! Dette tror jeg fint kan overføres til hvordan vi mennesker ser en annens nød. Ser vi den, og, gjenkjenner vi den, kan vi ikke eller bør vi ikke være likegyldige.

Hun mener rollen nærhetsetikken spiller i internasjonal diakoni er betydelig, og viser til at om nærheten blir borte vil innsatsen bli en form for avlat, og at den Annen blir et objekt mer enn et menneske. ”Den hånden som skal gripe den annen har mistet varmen fordi avstanden er for stor... Nærhet i internasjonal diakoni tar tid.”

4.2.3 Hva berører?

På spørsmål om hva det er som berører, har informantene ulike svar. Noen er mest opptatt av styrke og det som imponerer, andre av nød og det som vekker ansvar. Flere nevner eksempler på begge deler.

Informanten fra KUI fremhever at rikdommen berører; ”...deres verdighet, deres stolthet, deres trygghet og deres kulturelle rikdom opptar meg veldig mye.” I KUI er det også stor vekt på å hente ting fra sør; som sang, musikk og liturgiske tekster, i forbindelse med et av hovedfokus-områdene som er globalt gudstjenesteliv. Hun nevner videre et eksempel fra et prosjekt der de hadde jobbet med empowerment spesielt i forhold til kvinner, blant annet gjennom mikrolån. Det var nasjonale valg: ”Jeg spurte en av kvinnene om hun var

parat til å bruke sin stemme. ”I am ready to elect and to be elected!” Det berører meg.” Hun viser til en annen erfaring som berører på et mer emosjonelt plan, da hennes far lå for døden og de muslimske innbyggerne i en landsby de hadde et prosjekt i sa ”We will pray for him in our Friday prayer”. På spørsmål om hva dette vekker i henne, sier hun ”Samhørighet. Likeverd. Når vi nesten snakker One body teologi, nesten det som kommer til uttrykk. Fordi vi er alle skapt i Guds bilde med det samme menneskeverd.” Hun forteller at hun også blir berørt av nød og lidelse, og at hun blir sint når hun opplever at menneskerettigheter blir krenket.

Informanten fra FA sier at møtet med enkeltmennesker berører, og spesielt kvinner. Hun reflekterer at grunnen kan være at hun føler en samhørighet med dem som kvinne selv, og at de deler mange av de samme bekymringene som kvinner og mødre, selv om de lever under ulike kår. Hun nevner også ydmykheten hun føler på i møte med engasjement og innsats fra fantastiske folk hun møter på reisene sine. Hun nevner spesielt en mannlig frelsesoffiser i Mumbai. Helt i starten på Aids-epidemien fikk han høre om en Aids-syk kvinne som verken leger, sykepleiere eller familie ville røre, men han dro til sykehuset og pleiet henne helt til hun døde. En annen opplevelse hun fremhever er en kvinne i Bangladesh, som hun møtte første gang som prostituert i forbindelse med åpningen av en ny klinikk i Frelsesarmeens regi. Hun forteller at neste gang hun besøkte klinikken hadde kvinnen sluttet som prostituert og begynt å jobbe ved klinikken, og nå er hun frelsessoldat og driver oppsøkende virksomhet i bordellene der hun selv hadde jobbet fra hun var 12-27 år. ”Minna heter hun”. Informanten presiserer at hun har et sterkt fokus på hva de kan gjøre for mennesker som er berørt av nød;

[Det er et] dilemma å finne balansen mellom å la det gå altfor mye inn over meg og bli handlingslammet til å bruke det sånn at jeg kan gjøre alt jeg kan for at det skal kunne lette kårene for dem. ...Viktig for meg å se hvordan enkeltmennesker får livet forandra.

Informanten fra Dnk fremhever en følelse av ærbødighet og respekt ovenfor lederen av enkeorganisasjonen og arbeidet hennes. Hun sier også at fellesskjebnen til kvinnene berører henne – og at de ikke orker å være sammen med dem så mange dager fordi det er

tungt å høre historiene deres. Hun fremhever kvinnenens mot; ”...også er jeg veldig betatt av deres styrke og humor og samhørighet i det som jeg ville kalle håpløshet men det ordet skal man ikke bruke om noen.” Hun sier at perspektivene hennes er blitt forstørret gjennom møter med disse kvinnene, når hun ser hvordan de lever på en knivsegg mellom liv og død.

Informanten fra KN forteller at hun må ha en grinerunde på alle turene sine, som en ventil for å ”få ut dampen” og bearbeide tøffe inntrykk. Hun forteller at de legger vekt på å bo og leve nært innpå mennesker slik de lever, og dermed får se mange tøffe ting.

Det som treffer meg er jo alt fra ærlighet og oppriktighet - ...Og så er de nære.... Det som berører er jo nesten helheten. Det er luktene, lydene, de blide ansiktene, latteren, humoren, nærheten til liv og død. Hvor sorgen og gleden er nært knyttet sammen. De sterke kvinnene. Og de mange drittsekkene av mannfolk.

Hun viser til to historier som har berørt henne spesielt, den ene er en gutt i en flyktningleir i Sudan.

Og den andre er jo et menneske jeg ikke vet hvem er, men som altså kom gjennom en av bøkene våre...jeg kan den utenat, jeg har båret den rundt i 6 år. ”Hver dag kommer Gud til meg, og han kommer i 200 gram havre. Jeg kjenner Han i hvert munnfull, jeg har fellesskap med Han når jeg svelger” og så står det; ”for du, du er den som har fått Gud til å komme til meg, med 200 gram havre. Nå vet jeg hva du snakker om. Før så skjønte jeg det ikke, men nå vet jeg det. For så høyt elsker Gud verden at Han gir sin egen sønn, hver dag, kl 12, gjennom deg.”

Hun forteller at hun gjennom turene sine får kontakt med mange mennesker, og noen kontakter henne også for å be om hjelp. Hun gir uttrykk for at hun opplever det utfordrende, men at hun må ”akseptere å bli dytta på”. Hun sier hun er blitt flinkere til å ”dytte det til side”, at hun har et større perspektiv, og kanalisierer hjelpen sin gjennom organisasjoner.

Informanten fra SA forteller om et ansvar som vokste frem i henne ”Jo mer det gikk opp for meg hvor privilegert og beskyttet min oppvekst hadde vært og hvor urettferdig og grusom verden var...” Hun forteller om en erfaring som volontør fra en presteskole på Umpumulo i Sør Afrika; ”Folk delte sine liv og sin smerte med meg – hvordan kunne jeg

stille meg likegyldig?” Hun skiller mellom å synes synd på noen, som hun mener er en passiv respons - og å la seg berøre, som vekker et ønske om å gjøre noe. Hun sier at når vi ser og gjenkjenner en annens nød, ”kan vi ikke eller bør vi ikke være likegyldige.” Hun viser til erfaringen med å ta Gud med i hverdagen som hun har fått i møte med menneskene i Sør Afrika, og sier ”Jeg får se på et folk med Guds øyne og ser flotte mennesker – og dette ser de!”

4.2.4 Erfaring med formidling

Alle informantene har gode erfaringer med formidling av sitt engasjement til flere. Flere nevner at de skaper ”møtet” for tilhørerne og berører hjertene, og at dette ikke er vanskelig når man er en god formidler. Alle utenom informanten fra Dnk legger vekt på konkretisering i formidlingen gjennom bruk av bilder, navn, det å male et bilde verbalt gjennom å beskrive et sted, ta tilhørerne med på en ”reise”, personifisering, bruke gjester fra sør som representanter for sitt folk og kultur, bruk av symboler og gode fortellinger. Ved bruk av bilder sier en av informantene at hun har lært seg å ”...fokusere på et ansikt, gå objektet nær.”

Tre av dem nevner spesielt øynene, at man som formidler selv må ha møtt den Annen med åpne øyne og et åpent hjerte og åpne ører – og på likefot. At når man har sett den Annen, kan man ikke stille seg likegyldig. Videre at man må lære å se med nye øyne, å se det positive. En informant nevner betydningen av å kunne dele det nye og utvidete perspektivet hun har fått, med flere. Hun understreker at engasjementet menigheten har gjennom et vennskapssamarbeid, har en symbolfunksjon som går langt ut over det konkrete arbeidet. En informant viser til at deres rolle først og fremst er å lage noe praktisk, ut i fra materiale som er hentet fra sør; billedkunst, metode for bruk av bibelfortellinger, sang, musikk og liturgiske tekster. Alt dette bearbeides og tilrettelegges for så å formidles til norske menigheter. En informant legger vekt på at man kan bli berørt gjennom andres engasjement;

Jeg er klar over at alle kan ikke/har ikke anledning til å la sin berøring føre til handling, men blir man berørt gjennom en annens engasjement er det allikevel

noe man kan gjøre. Derfor spiller det å formidle engasjementet til flere en viktig rolle. Når engasjementet formidles og oppleves som ekte, vekker det ansvar.

En informant viser til bruk av studieturer med vekt på gode menneskemøter, til ringvirkninger av disse, og til informasjonsvirksomhet med bruk av gjester fra sør og egen formidling. Flere av informantene understreker at nettopp fordi ikke alle kan oppleve direkte møter er formidling svært viktig. En sier ”Det er litt sånn der JA!...det at en får formidle mennesker, og det at det angår meg.”

Alle informantene opplever resultater av formidlingen, på ulik måte. En nevner det faktum at ulike enheter tar på seg ansvar for konkrete prosjekter, som et uttrykk for at hennes engasjement smitter. En annen hevder at det er lett å få folk til å forstå; mange forplikter seg på å være med og støtte prosjektet med forbønn og gaver, samt at de forteller det videre til andre. Hun mener samvittigheten er vekket. Konsekvensen hos dem som mottar hjelpen er motivasjon til videre innsats og til å gjøre sitt for videre utvikling. En informant forteller om økende bevissthet hos unge som har vært med på studieturer; i eget forbruk, i å dele, i fremtidsplaner. Hun forteller om økende interesse og etterspørsel etter informasjon, og økende engasjement og resultater i forbindelse med innsamlingsvirksomhet. Hun sier at engasjementet sprer seg. En annen viser til økt engasjement i menigheten, og tydelig bevissthet rundt menneskeverd og respekt. At det skapes et miljø og en synergieffekt der menighetslemmer og informanten gjensidig forsterker hverandres engasjement. Hun sier også at ”...jeg tror vi kunne gjøre mye mer for engasjementet og at folk ville ta imot det og bli engasjert.” En informant nevner at mobiliseringen er på vei oppover for anliggender de bevisst jobber med; ”...veldig gledelig at klimaspørsmålet er et hot issue.” Videre at mye av materialet de har samlet inn og formidlet videre, brukes aktivt i norske menigheter; ”... alt av sang og musikk kan leve videre...men det trengs formidlere...”.

4.2.5 Rettferdighetsetikkens relevans innen internasjonal diakoni

På spørsmål om rettferdighetsetikkens relevans innen internasjonal diakoni svarer alle informantene bekreftende.

Informanten fra KN slår fast at det er rettferdigheten som ligger til grunn for hennes engasjement. Hun begrunner det med at hun har like stort ansvar for dem hun ikke har møtt. Hun sier:

For at vi skal se sammenhengen mellom Gud som kommer inn i vår verden, og setter oss i stand til å være hender og føtter fordi vi hører sammen, som skapt av Gud, det er alle mennesker, og som linket inn på det samme treet som kristne brødre og søstre.

Hun understreker også at årsakene til vanskelighetene i verden ligger hos oss

...vi lever i en ekstrem fettrand i verden – og det burde utfordre oss. For jeg vet at hvis noe skal endre seg, så er det vi i vår del av verden som må endre oss mest. Det er ikke de fattige.

Informanten fra FA uttrykker en bekymring til tross for at rettferdighet er sentralt og rettigheter viktig:

Jeg er litt redd for at pendelen har svingt i den andre retningen, at det har vært veldig mye barmhjertighet og veldedighet, men at det nå er om å gjøre å stå opp for de svakes rettigheter - mens de sulter ihjel. ...de fattige må først og fremst få mat i dag.

Informanten fra KUI legger vekt på strukturelle forhold som det er vesentlig å få gjort noe med, analysere situasjonen og handle. Hun nevner som eksempler klimaendringer, tørke, krig, flyktningeproblematikk, voldtekter, hiv/aids. Et annet dilemma hun nevner er kvinnes plass; ”Det er en enorm intelligens reserve i mange land som ikke kommer til orde på grunn av strukturer som bremser.” Hun sier at for eget vedkommende kan berøring like gjerne være i form av sinne. Hun hevder at Rawls’ rettferdighetsetikk er bibelsk, den representerer ”One body” teologien, som legger vekt på at når et lem lider, lider alle med, og når et lem gleder seg, gleder hele kroppen seg. Hun viser til avhengigheten og gjensidigheten er større enn noensinne, i globaliseringens tidsalder, både økonomisk og kulturelt. Hun minner om at kirkene i sør stiller krav til oppgjør mot økonomisk utbytting, og utfordrer kirkene i nord på likefordeling og rettferdighet.

Fra Dnk viser informanten til Bernt Falck's utsagn om at livet hverken er rettferdig eller urettferdig, livet bare er – som et godt utsagn for henne som prest. Men i et samfunnsperspektiv mener hun rettferdighetsetikken er sentral. Og innen internasjonal diakoni mener hun det blir svært begrensende dersom engasjementet er avhengig av at man har møtt noen, hun mener begge deler hører med. Hun etterlyser også rettferdighetsetikken i for eksempel Sør Afrika:

...så lurer jeg på hva som gjør at en svart farge på huden gjør at da kan en bo i et bittelite hus. Og så ser det liksom ut til at det fortsetter. De nye husene blir også bygget veldig små. ... det er jo veldig tydelig i Sør Afrika.

Informanten fra SA hevder at utsagn fra Rawls om rettferdighetsetikk vekker gjenkjennelse og er relevante. Videre at rettferdighetsetikken ikke kan løsrives fra nærhetsetikken, i det at "Det er ved å være nær at vi ser urettferdigheten."

4.2.6 Det relasjonelles plass innen internasjonal diakoni

Fire informanter har utsagn som omhandler det relasjonelles plass innen internasjonal diakoni. Alle understreker det relasjonelles betydning i dette arbeidet. Informanten fra KUI hadde ingen utsagn som gikk på dette tema.

En informant sier at diakoni er nærhet, og at en forutsetning for å skape engasjement er å skape nærhet. Hun sier "Jeg kan ikke skjønne hvordan man kan drive diakonalt arbeid uten å ha nærhet." En annen informant forteller om når de i menigheten fikk spørsmål fra en representant for en enkeorganisasjon i Guatemala om de ville være venner, så kunne de ikke si nei. Hun beskriver det som et møte med den Annen. Vennskapet handler blant annet om at menigheten ber for organisasjonen, og vet om hvordan de har det, gjennom gjentatte besøk. Hun sier at de får mer enn de gir. Hun mener det er mulig å jobbe med internasjonalt engasjement uten relasjoner, men livet består av relasjoner og det er viktig å ha hjertet med i et slikt arbeid. Hun sier videre at "...vi er på en klode som henger sammen. Og sånn angår vi hverandre." Hun mener hele kristendommens utfordring og visjon er at vi har et medansvar for alt det andre skapte. En informant sier:

...vi får menneskemøtene så tett innpå oss, gjennom den vanlige medieflommen, at det ikke går an å si at vi ikke har møtt, at vi ikke har sett og at vi ikke vet. Da har vi lukket øynene til. ...vi er satt inn i relasjoner, det er ingen mennesker som er i verden bare for seg sjøl – altså hele vitsen med å bli plassert inn i verden er jo å være i relasjon til andre. Og det tenker jeg at det må jeg også få mennesker i Norge i dag til å se, at de står i relasjon til andre mennesker som er langt borte.

En informant viser til at når man har tid til nærhet, får responsen på ansvaret som vekkes en dypere klang.

Tre av informantene hadde kommentarer vedrørende ansvaret for dem vi ikke møter. Det var ikke etterspurt spesifikt, men gir seg selv gjennom distinksjonen mellom nærhetsetikkens ”møtet” og rettferdighetsetikkens generelle ansvar. Alle tre som hadde utsagn i forhold til dette tema, understreket at de mener man har et ansvar også for dem man ikke møter.

En informant presiserer viktigheten av den representative rolle, at man kan møte noen som representerer en gruppe eller et folk, for eksempel flyktninger som bor i Norge som kan fungere som representanter for sitt land. Eller man kan ha representanter på besøk fra andre land som målbærer et budskap, hun nevner som eksempel Verdens miljødag i Tromsø i juni 2007, der representanter for områder berørt av klimaendringer gav et sterkt møte som førte til berørthet i forsamlingen. En annen informant viser til at vi er del av en klode som henger sammen, at vi alle angår hverandre. I møte med teorier som ”Survival of the fittest” representerer Jesus en motkraft mot det egoistiske i utviklingen, og gir en annen og guddommelig agenda som understreker ethvert menneske som hellig. Hun viser til begrensningen som ligger i at man fokuserer på enkeltindivider man har møtt som forutsetning for et engasjement, hun forkaster ikke en slik innfallsvinkel, men understreker at hun mener begge aspekter må være med. Det tolkes som begge aspekter i betydningen ansvar for dem man har møtt og blitt engasjert av, men også dem man ikke har møtt. En tredje informant understreker at man i dag er så oppdatert på menneskemøter gjennom media at det er umulig å si at man ikke er informert, med mindre man bevisst har lukket øynene for realiteten og velger å ikke ta inn over seg det

som formidles gjennom TV, aviser og litteratur. Hun viser til at internasjonal diakoni representerer det ansvar man som kirke og som kristne har for mennesker i hele verden, som er et Gudgitt ansvar og en Gudgitt oppgave.

4.2.7 Forholdet mellom nærhetsetikk og rettferdighetsetikk

Fire av informantene har kommentert forholdet mellom nærhetsetikk og rettferdighetsetikk innen internasjonal diakoni, med unntak av informanten fra KN.

Informantene fra KUI, FA og SA understreker at begge deler er viktig, at de ikke kan skilles. De reflekterer videre at mennesker er så forskjellige med hensyn til hva som vekker bevissthet, slik sier informanten fra KUI det;

Møtet med enkeltmennesker vekker hos noen, mens indignasjon over urettferdighet vekker hos andre. Det har vel noe med legning å gjøre, eller hvilket miljø man ferdes i.

Hun hevder at de representerer henholdsvis mikro- og makroperspektiv på samme tid. Hun har tro på å jobbe på flere plan; ”...strategisk nivå samtidig med [det] erfaringsbaserte, så blir det synergieffekter.” Informanten fra Dnk skiller mellom dem ved å kalle rettferdighetsetikk ideologi, og nærhetsetikk taktikk eller realitet.¹¹ Hun mener det første appellerer til hodet, og det siste til hjertet. I følge henne har sunne mennesker begge deler i seg, i motsetning til de informantene som hevder at noen blir berørt av det ene og noen av det andre. Informanten fra SA peker på den gjensidigheten mellom de to perspektivene som ligger i at nærheten avslører urettferdigheten.

¹¹ Se punkt 5.2 for utdyping av dette poenget.

5 Analyse og hoveddrøfting

5.1 Innledning

I det følgende vil vi gå nærmere inn i disse funnene, sammenholde dem med teorien og se hvilke implikasjoner de har for problemstillingen.

5.2 Drøfting av nærhetsetikkens relevans innen internasjonal diakoni

Ved gjennomgang av litteraturen går det ikke direkte frem på hvilken måte nærhetsetikken eventuelt har relevans innen internasjonal diakoni. Den legger vekt på det relasjonelle; her forstått som en personlig relasjon basert på et direkte møte. Vi har slått fast at et slikt møte i de aller fleste tilfeller ikke kan finne sted innen internasjonal diakoni. Jeg vil derfor på bakgrunn av teorien fremsette og drøfte følgende påstand: *Nærhetsetikken er ikke relevant innen internasjonal diakoni – fordi anvendelsen av den er basert på et møte / en relasjon.*

I følge Løgstrup holder vi hverandres liv i våre hender. Hvem er ”vi”? En bokstavelig tolkning av Løgstrup avgrenser det til dem vi møter – hvilket i svært begrenset grad er mulig innen internasjonal diakoni. Hvis vi følger Løgstrup og baserer ansvaret på møtet, vil ikke denne modellen være anvendbar innen internasjonal diakoni. Levinas viser til det ansvaret som vekkes i oss gjennom den Annens ansikt. Kan man se den Annens ansikt på tvers av store geografiske avstander, som er en del av arbeidets natur innen internasjonal diakoni?

I kapittel 3 var en av de foreløpige konklusjonene at nærhetsetikken kommer til kort innen internasjonal diakoni, og at ensidig vekt på den synes å kunne gi seg utslag i urettferdighet og forsømmelse. Den utgjør ikke et tilstrekkelig etisk grunnlag som basis for internasjonal diakoni. Hvis vi utelukkende holder oss til teorien, vil altså påstanden over langt på vei bli stående.

Når vi går til det innsamlede datamaterialet, er bildet derimot et annet. Fire av fem informanter vektlegger eksplisitt nærhetsetikkens rolle i internasjonal diakoni. Tre av dem legger stor vekt på nærhetsetikkens betydning. Den ene går så langt som til å uttrykke at diakoni er nærhet. Og for å skape et engasjement, så er vi avhengig av å skape nærhet. En annen sier at ”Det er alltid møtet med [et] enkeltmenneske...som gjør at noen berøres.” Ut i fra sammenhengen går det frem at det ikke nødvendigvis alltid er snakk om et direkte møte, men at hun har god erfaring med at engasjement og ansvar kan vekkes gjennom formidling av en annens engasjement. En av dem har en mer moderat tilnærming. Hun mener også at nærhetsetikken spiller en rolle og har en funksjon innen internasjonal diakoni, men legger ikke i like stor grad avgjørende vekt på den.

Noe som er svært interessant, er informantene fra KN som avviser nærhetsetikkens betydning innen internasjonal diakoni. Hun legger vekt på rettferdigheten som det bærende. Dette er forøvrig i tråd med organisasjonens visjon som er ”Sammen for en rettferdig verden” og planer forøvrig som legger stor vekt på en rettighetsbasert tilnærming (Kirkens Nødhjelp 2004). Samtidig går det tydelig frem gjennom intervjuet at informantene i svært stor grad legger vekt på å legge til rette for direkte møter, gjennom å ta med grupper på studieturer; ”Og at min jobb er at de jeg har med meg skal få de beste menneskemøtene.” Hun trekker dette videre til betydningen av formidling av disse møtene, noe som utdypes ytterligere under neste punkt. Hun understreker at det er en del av hennes oppgave å ”... få mennesker i Norge i dag til å se, at de står i en relasjon til andre mennesker som er langt borte.” Hun legger altså vekt på både møtet og den relasjonelle, men her også i betydningen en relasjon på tross av stor fysisk avstand, og ikke bare en nær og direkte relasjon som er mer fremtredende i nærhetsetikken.

Hun snakker videre om å utfordre tilhørerne, er opptatt av å vekke et ansvar hos dem, en bevissthet om at vi som mennesker hører sammen og har ansvar for hverandre. Denne holdningen ligger nok nærmest rettferdighetsetikken, eller kanskje aller mest Gyekyes poeng om at vi er en felles menneskehet som dermed må ha omsorg for de enkelte medlemmer. Men hun legger likevel i sitt konkrete arbeid stor vekt på en tilnærming som

ligger nærhetsetikken nærmere; ”Men jeg tror at det å berøre hjertene med de gode menneskemøtene ute, med et bilde og en fortelling, det gjør mer [enn å stille krav].”

Det er interessant å bemerke at denne dobbeltheten også kommer til uttrykk i organisasjonen som sådan. I Osvolls hovedoppgave om barmhjertighet som verdi i Kirkens Nødhjelp, viser han at informantene hadde et vanskelig forhold til begrepet fra et profesjonelt ståsted, men innså betydningen av det som del av en viktig kommunikasjon med oppdragsgiverne som primært er menigheter i Norge. De hadde et mye mer avklart og positivt forhold til begrepet rettferdighet (2005). Videre gav organisasjonen ut to svært ulike bøker i forbindelse med sitt 60-års jubileum i 2007. Den ene er en bistandsfaglig historiebok ført i pennen av Aud V. Tønnesen på bakgrunn av grundig og kritisk forskning (2007). Den andre er redigert av Unni Grevstad og har tittelen *Det handler om mennesker* (2007). Her presenteres møter med både ansatte, og enkeltmennesker som har nytt godt av innsatsen til organisasjonen. Per Eriksens anmeldelse av den siste boken uttrykker blant annet:

Enkelthistorier...gir håp om at det faktisk nytter å gi penger. Kanskje redder det ikke verden, men det kan bety forskjellen mellom liv og død for utallige enkeltmennesker. Tall, statistikker og bistandsfaglige teorier er vel og bra, men det er møte med enkeltmennesker som gir inspirasjon til å bidra. For det er mennesker det handler om (Vårt Land, fredag 28. desember 2007:20).

Hva er denne dobbeltheten uttrykk for? Den kommer tydelig frem hos informanten, men viser seg også i andre sammenhenger innen samme organisasjon. Finnes noe av forklaringen hos en av de andre informantene, som hevder at rettferdighetsetikk er ideologi, og nærhetsetikk er taktikk eller realitet? Det er interessant i denne sammenhengen å bemerke at Johannessen hevder at i Rawls kontraktteori kan man savne nettopp realismen (2005:72).

Det oppleves ikke som beregnende taktikk fra informantens side å benytte formidling av menneskemøter for å vekke engasjement, men det fremstår gjennom datamaterialet som et oppriktig ønske om å spre videre et engasjement hun selv har og har stor tro på betydningen av. Realitet er kanskje et mer dekkende begrep; hun gir uttrykk for at hun

erfarer å nå frem med dette, og benytter det kanskje derfor på tross av at det ikke er i tråd med det hun sier hun bygger på, nemlig rettferdighetsetikken.

Nærhetsetikk som moralsk realisme omtales i Vetlesen og Nortvedt i den forstand at det ikke er opptil den enkelte å bestemme hva som er sant og godt, men at det allerede finnes moralske sannheter som er en del av tilværelsen og som man må erkjenne (1996). I samsvar med dette kan det forsvares å støtte informantene i å kalle nærhetsetikken for realitet, i det man simpelthen oppdager den moralske virkeligheten som et faktum - som forplikter. Men det må oppdages, og kanskje denne oppdagelsen er en frukt av berørthet.¹²

Informanten fra KN er ikke den eneste som vektlegger det relasjonelles betydning. Som det gikk frem av kapittel 3 så er det sentralt i både Løgstrup og Levinas teorier, forstått som direkte og personlige relasjoner, men spørsmålet er om det har relevans innen internasjonal diakoni. Flere av informantene understreker det relasjonelles plass, blant annet gjennom å slå fast at livet består av relasjoner, og det er viktig å ha hjertet med i et slikt arbeid. En annen påpeker at det relasjonelle aspektet er relevant til tross for store avstander. Det må bety en form for relasjon uavhengig av nærhet i rom, noe Vetlesen og Nortvedt også åpner for (1996). Dette er tydelig også et poeng for informantene, ikke minst informantene fra KN som nettopp presiserer relasjonen på tvers av avstand. En annen bruker begrepet avlat, at om avstanden blir for stor følelsesmessig i tillegg til fysisk, vil hånden som skal hjelpe miste varmen. Underforstått at fysisk avstand ikke nødvendigvis medfører følelsesmessig avstand.

Dette viser at relasjoner er mulig uavhengig av nærhet i rom, og at følelsesmessig nærhet er mulig uavhengig av fysisk nærhet. Vi står, som mennesker, i en relasjon til mennesker langt borte. Harmonerer dette med det relasjonelle aspektet som vektlegges i nærhetsetikken, eller må vi her støtte oss på Gyekye med sin vekt på samhörighet i en felles menneskehet for å finne belegg for disse synspunktene? Det kan synes som om nærhetsetikken kommer til kort på dette punktet, men la oss ikke avskrive den helt enda.

¹² Se punkt 5.4 for utdyping av berørthetens betydning.

Både nærhetsetikken som sådan og det relasjonelle erfares nemlig viktig og relevant innen internasjonal diakoni, sett fra informantenes synspunkt. Kanskje forklaringen ligger i en form for utvidet anvendelse av nærhetsetikken.

Således blir påstanden over svekket gjennom funn i datamaterialet, som entydig viser at i praksis er nærhetsetikken viktig for alle informantene i deres arbeid. Videre erfarer informantene at det relasjonelle som Løgstrup og Levinas viser til, er mulig også innen internasjonal diakoni. I det videre må det sees etter forklaringer på hvordan dette forekommer.

5.3 Formidling – en bro fra nærhetsetikk til internasjonal diakoni

Teoristoffet gir ikke eksplisitt dekning for anvendelse av nærhetsetikk innen internasjonal diakoni. Datamaterialet korrigerer imidlertid her teorien ved å vise at den likevel spiller en sentral rolle. Hvordan er dette mulig, hva er nøkkelen til bruk av nærhetsetikk innen internasjonal diakoni? Vetlesen og Nortvedt hevder at nærhetsetikken ikke stopper ved det direkte møtet, men at ansvaret kan utvides gjennom at man forholder seg til den Annen som er langt borte som om det var en nær Annen (1996). Er dette noe som går av seg selv, eller kan vi finne et mulig svar i datamaterialet på hvordan denne overføringen finner sted. Det leder oss videre til neste påstand: *Det er mulig å formidle møtet med den Annen via en tredje person.*

Løgstrup og Levinas skriver om møtet forstått som et direkte møte mellom to aktører. De legger avgjørende vekt på møtets betydning for å vekke et ansvar hos den enkelte, og hva dette ansvaret innebærer i form av å handle til den Annens beste og ivareta hans behov. De vektlegger det personlige i møtet, Levinas går så langt som til å understreke at ingen kan erstatte meg i å ta mitt ansvar på alvor. Så vidt meg bekjent sier de ikke noe om formidlingen av dette møtet, så å si for å levere ansvaret videre, eller å dele det med flere. Ville det i tilfelle være et svik mot det personlige i ansvaret?

I denne oppgaven er fokus på internasjonal diakoni, og det ligger i sakens natur at den Annen er utallige mennesker med ulike behov som krever handling, og å basere dette på enkeltmøter ville føre til at et overveiende flertall aldri ville få hjelp. Her er vi inne på noe av det som kan synes som nærhetsetikkens begrensning. For hvis vi legger nærhetsetikken til grunn for menneskers ansvar for hverandre, har vi da ikke noe ansvar for dem vi ikke møter? Eller kan nærhetsetikken likevel ha relevans gjennom at de som opplever direkte møter kan fungere som brobyggere, og formidle disse møtene videre på en slik måte at flere blir berørt?

Det spørres i problemstillingen om man kan formidle møtet med den Annen via en tredje person. Funnene i datamaterialet viser at dette gjennomgående er en erfaring hos alle informantene – de skaper møtet! Flere av informantene understreker viktigheten av formidlingen, nettopp fordi ikke alle kan oppleve direkte møter. De erfarer at de berører hjertene, at deres engasjement kan spres til flere gjennom at de formidler videre det som har berørt dem. En informant vektlegger fokusering på ansiktet ved fotografering, og det å gå objektet nær; både vekten på ansiktet og nærheten er sentralt i nærhetsetikken.

Informanten fra KN snakker mye om formidling, blant annet ved at de som har vært med på studieturer formidler videre det de har opplevd;

Og når jeg tar folk ut, så er det jo for at de også skal komme hjem og formidle det de har sett og hørt. Så får jeg flere og flere som går rundt og formidler og forteller. Og vi får flere og flere menneskemøter.

Igen ser vi vektleggingen av møtet, som er sentralt i nærhetsetikken. Dette viser at møtet også har stor betydning i det konkrete arbeidet i internasjonal diakoni. Merk at her er det ikke snakk om direkte møter, men at deltakere på studieturer formidler videre sine erfaringer og inntrykk og på den måten bidrar til å skape indirekte møter. Det skapes en effekt som ”ringer i vann”, gjennom at informanten tar med grupper på studieturer og legger vekt på at deltakerne opplever direkte og nære menneskemøter, som disse så formidler videre til flere når de kommer hjem. Slik ser vi at informantens engasjement sprer seg i flere runder. En av de andre informantene påpeker nettopp dette, at et ekte

engasjement vil vekke ansvar hos flere, noe som ytterligere understreker at et engasjement kan spres.

Informanten fra KN er veldig klar på at hun selv også formidler videre møter hun har hatt; ”...hvordan kan jeg bringe det møtet til dem som aldri kommer ut, for det er jo et fåtall, men da er min erfaring at det ikke er så problematisk.” Vetlesen og Nortvedt knytter blant annet direkte møter, emosjonell tilknytning og moralsk interesse til nærhet, mens likegyldighet, objektivisering og generalisering knyttes til avstand og indirekte møter (1996:162). Som en motsetning til denne distinksjonen, viser empirien her at det går an å krysse disse grensene. Også de indirekte møtene som informantene forteller om, skaper nærhet mellom tilhørerne og den Annen. Det er altså mulig å overskride denne grensen og vekke deltakelse, moralsk interesse og synliggjøre den konkrete Annen gjennom formidling. Å bringe den Annen nær, slik at han ”...med ett befinner seg under mitt ansvar,” (Levinas 2004:104).

Funnene i dette datamaterialet viser at formidling fungerer som en bro fra nærhetsetikk til internasjonal diakoni. Det er mulig å videreformidle møtet som Løgstrup og Levinas legger vekt på, og gjennom denne formidlingen blir fordringen levert videre eller delt med flere. Møtet kan gjenskapes gjennom en representativ rolle og indirekte møter. Er dette et fullgodt møte med den Annens ansikt? Erfaringen til informantene tyder på det, en av dem uttrykker at ”...den representative rolle kan gi den samme berøringen”. En annen svarer på spørsmål om nærhetsetikken har relevans innen internasjonal diakoni; ”Absolutt, men noen må formidle.”

5.4 Berørthetens betydning

Hva er det informantene formidler videre? Det er blant annet det som berører dem, og skaper et engasjement som de opplever de kan spre videre til flere. Vetlesen og Nortvedt hevder at Løgstrups og Levinas' syn på verden som en moralsk realitet forutsetter en mottakelighet hos mennesker for det moralske i en situasjon, noe de kaller ”...en evne til berørthet” (1996:185). Med berørthet forstås her en emosjonell opplevelse av at noe eller noen angår en. Det legges til grunn at berørthet er sentralt i svaret på fordringen som

Løgstrup viser til, eller i erkjennelse av ansvaret som Levinas påpeker. Hvis ikke mennesker opplever at dette angår dem, at de blir berørt, hvordan kan de da erkjenne sin rolle som moralske aktører. Det er derfor svært interessant å finne gjennom datamaterialet at informantene både viser til egen berørthet, men ikke minst også til erfaringer med å formidle berørthet og spre dette til flere. Det er noe av formålet med oppgaven nettopp å sette søkelys på denne sammenhengen, som er blitt tydelig bekreftet.

Det spørres etter i innledningskapittelet; hvordan berører vi som mennesker hverandre, og er det mulig å skape ringvirkninger når man selv er blitt berørt av den Annen? Det er nærliggende å spørre videre om denne formidlingen har noen effekt, noe som leder til neste påstand: *Et engasjement kan formidles videre og skape berørthet hos flere.*

Hvordan effekten av formidlingen kan måles er også etterspurt her, og alle informantene har gitt eksempler på resultater eller konsekvenser av formidling av sitt engasjement. Materialet viser at formidlingen får konsekvenser, i form av økt engasjement hos flere. Det viser at folk faktisk tar sitt ansvar på alvor gjennom å for eksempel konkret støtte arbeidet som drives, med både forbønn og penger. At mobiliseringen er på vei oppover for eksempel i klimaspørsmål. Flere av informantene legger også vekt på betydningen av bønn, en sier det så sterkt at ”Det aller aller sterkeste vi har til å forandre verden, det er å be.” Det er interessant å merke at en av informantene legger vekt på bruk av sang, musikk, billedkunst og liturgi. Dette er uttrykk som appellerer til ulike sanser og følelser, og kan skape berørthet på et annet plan enn bare det kognitive og det emosjonelle. Dette vil ytterligere kunne styrke appellen i budskapet. En av informantene sier tydelig at hun har klart å skape nærheten til den Annen.

Alt dette tyder på at informantene har en rolle som brobyggere mellom den Annen og mennesker som ikke selv eksponeres for direkte møter. Det viser også at formidlingen skaper en berørthet som fører til at disse menneskene tar fordringen og ansvaret på alvor.

Er det avgjørende å ”berøre hjertene” som en informant uttrykker det for at fordringen eller appellen om ansvar skal få en respons; ”Skal jeg få folk i Norge i dag til å ta et

ansvar som de har, men som de ikke ser, så er jeg nødt til å berøre”? Eller er plikt også gjeldende her, at ansvaret må erkjennes som et faktum; fordi livet er en gave og vi lever i interdependens så har vi simpelthen ansvar for hverandre. Verken Løgstrup eller Levinas bruker meg bekjent eksplisitt berørthet som kriterium for fordringen eller ansvaret. Ansvaret er der, uavhengig av våre følelser. Det fremgår likevel med styrke i datamaterialet at berørthet er sentralt for informantene. En av dem skiller mellom å synes synd på som en passiv respons, og berørthet som skaper et ønske om å gjøre noe. Dette er en interessant distinksjon, som vitner om at noe har truffet og vekket en bevissthet om at dette angår en. Informantene forteller alle om egen berørthet, både av sårbarhet og styrke. En av dem målbærer dilemmaet mellom å bli handlingslammet som et resultat av berørthet, og å la det bli en kraft til handling. Nordstokke bruker også begrepet i sin tolkning av Den barmhjertige samaritan, der han viser til sammenhengen mellom å se, la seg berøre for deretter å handle (1994).

Dette understreker berørthetens betydning som motivasjon til handling. En av informantene bruker begrepet samvittighet, nølende, ingen andre nevner det. Men kanskje det er nettopp det som skjer, at samvittigheten vekkes gjennom berørthet, og at man dermed så og si våkner opp for å oppdage et ansvar man allerede har.

5.5 Drøfting av rettferdighetsetikkens relevans innen internasjonal diakoni

Ut ifra teorien basert på Rawls og Gyekye, går det frem at ideelt sett har vi som mennesker ansvar for hverandre. Dette kommer til uttrykk blant annet gjennom Rawls sitt prinsipp om plikten til å hjelpe et folkeslag i nød, og Gyekyes vekt på at behov for hjelp utløser plikt til å hjelpe. Det gir grunnlag for følgende påstand: *Rettferdighetsetikk er relevant innen internasjonal diakoni, fordi den legger vekt på plikten til å hjelpe i et universelt perspektiv.*

Dersom vi legger Rawls' ideal til grunn, og jobber for frihet og like muligheter for alle, med særlig tanke på det som er til fordel for de dårligst stilte, vil mye av nøden man gjennom internasjonal diakoni jobber for å lindre kunne forebygges. Ved å sikre gode og

rettferdige strukturer, vil lidelse begrenses. Dette er som nevnt en ideell teori, men i følge Johannessen er Rawls bevisst at verden ikke er ideell. Han viser blant annet til samfunn der like muligheter, frihet, sjanser og nødvendige ressurser til å nyttiggjøre seg friheten ikke er en realitet. Det kan ha sin årsak i katastrofer, men også urettferdig fordeling/utnytting eller interne forhold (2005). Det finnes mange eksempler på slike samfunn i verden, kanskje spesielt i land i sør hvor den internasjonale diakonien har mye av sitt engasjement. Hva er så Rawls' svar på slike omstendigheter? Han har blant annet prinsippet om "the duty of assistance" (1999:116), med vekt på å bidra til å bygge opp rettferdige politiske og sosiale strukturer. Her spiller også det strukturelle hovedrollen.

De som tilfeldigvis er født inn i en privilegert sammenheng, skal ideelt sett ikke ha noen fortrinn foran andre. Rawls innser imidlertid at konsentrasjon av rikdom kan påvirke mulighetene for reell sjanselikhhet. I en global sammenheng er dette et faktum som gir seg utslag i grov urettferdighet som det synes vanskelig å endre, en liten del av verdens befolkning kontrollerer store deler av jordas ressurser. Dette er en vond sirkel som påvirker muligheter til blant annet å få utdanning, sysselsetting, helsetjeneste, valg og tilgang på informasjon som er sentrale poeng hos Rawls. Det påvirker også i realiteten friheten til dem det gjelder. Millioner av mennesker lider under denne urettferdige fordelingen, noe som også gir seg utslag i stigmatisering som Rawls advarer mot. Alt dette representerer utfordringer for den internasjonale diakonien. Desto viktigere å etablere institusjoner som sikrer rettferdighet.

Funn i datamaterialet viser at alle informantene anerkjenner rettferdighetsetikkens rolle innen internasjonal diakoni. Rettferdighet er da også et begrep som har en umiddelbar og sterk appell. Under punkt 3.2.1 fremgår det at kirken gjennom den internasjonale diakonien har et ansvar for verdens nød, herunder å ha fokus på urettferdige strukturer som medvirker til lidelse. Dette påpekes også av flere av informantene, som sier at man har et like stort ansvar for dem man ikke har møtt. Dette understreker det allmenne og universelle i ansvaret, som rettferdighetsetikken vektlegger. En annen informant er samstemt med Rawls i sin vektlegging av det strukturelles betydning.

Flere av informantene legger stor vekt på gjensidighet og likeverd, som også er sentrale begreper i rettferdighetsetikken. Det interessante er at denne vektleggingen er uavhengig av om de forøvrig gir uttrykk for å bygge primært på rettferdighetsetikk eller nærhetsetikk. Blant annet er informanten fra FA tydelig opptatt av dette, til tross for at hun ellers vektlegger nærhetsetikkens betydning sterkest. Det tyder på at dette er begreper som står sterkt innen feltet, uten at det nødvendigvis følger en bevissthet som setter det i en større teoretisk sammenheng. Det kan hevdes at det i likhet med rettferdighet er begreper som er intuitivt appellerende.

Informanten fra KN er den som tydeligst uttaler at det er rettferdigheten som ligger til grunn for hennes engasjement. Hun begrunner dette i et ansvar som hun mener er Gudgitt. De andre informantene svarer alle bekreftende på at rettferdighetsetikken har relevans innen internasjonal diakoni. Det er varierende i hvilken grad de vektlegger det, men ingen avviser det. Den som er nærmest en kritisk røst er informanten fra FA som målbærer en bekymring for at ensidig vekt på rettferdighet vil føre til at det karitative arbeidet blir lidende; "[Det er] om å gjøre å stå opp for de svakes rettigheter - mens de sulter i hjel". Hun uttaler også at "...selv nøden og katastrofen må ha et ansikt". Betyr det at en rettferdighetsetisk tilnærming ikke har rom for en personlig vinkling? Det kan innvendes at det strukturelle er så fremtredende hos Rawls, mens han synes å avgrense seg mot det mer personlige menneskelige. Johannessen argumenterer imidlertid for en sammenholding av det menneskelige og forøvrig også det karitative med rettferdigheten; "Men like lite som rettferdigheten kan si menneskelighet og kjærlighet farvel, like lite kan barmhjertighetens og kjærlighetens diakoni vende rettferdigheten ryggen." (2005:15).

Gyekye legger stor vekt på det menneskelige, men ikke i form av personlige relasjoner som Løgstrup og Levinas, derimot i en samfunnssetting. Han understreker at alle mennesker hører sammen i en menneskehet. En konsekvens av dette er at enhver er forpliktet til å være opptatt av det som er til det beste for hvert medlem av samfunnet. Således kommer han i en slags mellomposisjon her, der han binder sammen det menneskelige med det samfunnsmessige. Det menneskelige i en større skala, det omfatter alle, som også synes særdeles relevant sett i lys av utfordringene innen internasjonal

diakoni slik de er referert i punkt 3.2.1. Det understrekes også av at han vektlegger det ansvaret man som menneske har for "...the entire *human* community" (2004:76). Dette korresponderer godt med informanten fra KN sitt syn på at alle mennesker hører sammen, noe som gir grunnlag for et ansvar.

Det er en tendens de senere år til å legge stadig større vekt på det strukturelle også innen internasjonal diakoni. Ikke minst urettferdig fordeling, og internasjonale strukturer som er med på å opprettholde et skille mellom rike og fattige land. En organisasjon som Kirkens Nødhjelp har det uttalt som en del av sitt virke; de jobber med nødhjelp, langsiktig bistand og beslutningspåvirkning (2004:12). Beslutningspåvirkning innebærer nettopp arbeid for å påvirke politiske strukturer i retning av mer rettferdig fordeling, eller en fordeling til beste for de dårligst stilte. Dette er altså en praksis innen internasjonal diakoni som er i tråd med viktige anliggender i Rawls' teori, som understreker dens relevans innen dette arbeidet. Som tidligere nevnt er også Nordstokke opptatt av dette aspektet i sin bok *Verdensvid tjeneste* (1994). I den nye Plan for Diakoni er det også med:

Kampen for rettferdighet innebærer å stille seg ved siden av medmennesket, ikke som passiv tilskuer, men i aktivt engasjement. Mennesket lever i og er avhengig av samfunnsmessige strukturer. Verdensomspennende systemer er med på å bestemme den enkeltes liv. Det er derfor nødvendig å klargjøre årsakene til menneskelig nød og lidelse, arbeide for å endre forhold som opprettholder nødtilstander og skape nye livsmuligheter. Å vise solidaritet er å ta opp kampen og arbeide for rettferdighet og fred (2007:6).

Funnene i datamaterialet viser at rettferdighetsetikken helt klart er relevant innen internasjonal diakoni, og bekrefter således påstanden over. Et anliggende under den foreløpige diskusjonen i kapittel 3 var om rettferdighetsetikken alene er tilstrekkelig til å vekke det nødvendige engasjement for innsats innen internasjonal diakoni. Videre etterlystes det relasjonelle aspektet. Funnene gir ikke på dette punktet svar på om den alene er nok, med unntak av informanten fra FA som indikerer at dette ikke er tilfelle.

5.6 Drøfting av forholdet mellom nærhetsetikk og rettferdighetsetikk innen internasjonal diakoni

På et teoretisk plan stilles de ulike etiske teoriene opp mot hverandre, mens funnene i dette datamaterialet tyder på at de begge stiller sterkt og til dels fungerer sammen, noe som leder til følgende påstand: *Nærhetsetikk og rettferdighetsetikk beriker hverandre gjensidig innen internasjonal diakoni.*

Det hevdes fra en informant at de ulike teoriene representerer henholdsvis mikro- og makroperspektiv. Løgstrup hevder faktisk selv å ivareta makroperspektivet gjennom sin vekt på de sosiale normene. Det er imidlertid en mer utbredt oppfatning til støtte for informanten, at nærhetsettikkens sted primært er de personlige relasjoner, mens rettferdighetsetikken i vår tid ofte representerer en mer politisk etikk.

Rettferdighetsetikken legger mer vekt på plikt, og det stilles spørsmål ved om plikt alene er nok til å bevege til ansvar. Den taler til fornuften, og er således en kognitiv etikk, mens nærhetsettikken i nyere tid er omtalt som en emosjonell etikk (Vetlesen og Nortvedt 1996). I følge Johannessen avgrenset Rawls seg mot de følelsesmessige bånd ved å plassere dem i en familiesammenheng, heller enn i en samfunnssetting (2005:65). En av informantene understreket også distinksjonen mellom de etiske teoriene som henholdsvis kognitiv og emosjonell, ved å hevde at rettferdighetsetikk taler til hodet og nærhetsetikk til hjertet. Hvilke av disse beveger til innsats? Ifølge henne har sunne mennesker begge deler i seg, mens flere av de andre informantene hevdet at de ulike aspektene appellerer til ulike mennesker. Repstad hevder at nettopp dette er vanskelig å finne et svar på; ”Spørsmålet om hva som beveger menneskene til å gjøre en innsats, er ikke lett tilgjengelig for empirisk forskning.” (1998:18). Det gjøres likevel et forsøk her, gjennom å se nærmere på erfaringer fra informanter som har dette som en del av sitt daglige virke.

Det er nevnt at rettferdigheten har en intuitiv appell, noe som også bekreftes gjennom datamaterialet. Selv Vetlesen, som er en kapasitet på nærhetsetikk, legger vekt på

rettferdigheten i sin definisjon av etikk.¹³ Men i dette datamaterialet står også nærhetsetikken sterkt. Et spørsmål som melder seg, er om kjønn disponerer for en særlig reseptivitet for det ene eller det andre aspektet eller eventuelt for en kombinasjon av de to. Alle informantene er kvinner, og det kunne være interessant å undersøke om en tilsvarende undersøkelse med mannlige informanter ville gitt sammenlignbare resultater. Det er imidlertid ikke mulig her, det blir derfor spekulasjoner å gå inn på dette spørsmålet uten grunnlag i videre forskning. Det nevnes bare som en interessant variabel som kan være aktuell for ytterligere utdypning.

Et poeng for flere av informantene er at de etiske teoriene ikke kan skilles, men at de tvert imot virker sammen. Dette er et interessant poeng som et alternativ til å argumentere for hvilken teori som er mest relevant, kanskje fokuset heller skulle være på hvordan de utfyller hverandre. En av informantene beskriver sitt eget engasjement som startet med en opplevelse av at verden er urettferdig, men ble utdypet av erfaringer med nærhet som gjorde det umulig å være likegyldig. Dette understreker at de ulike teoriene kan fungere og forsterkes i et samspill. Det kommer tydelig frem gjennom materialet at informantene bruker begge teorier. En sier det altså så sterkt at sunne mennesker har begge deler i seg. Alt dette tyder på at begge deler har sin plass innen internasjonal diakoni, at det så og si er alle gode krefter sammen for en viktig sak. Her støttes synspunktet om at teoriene kan supplere hverandre, og at det må være den tydeligste bekreftelse når hodet og hjertet er samstemt i en etisk valgsituasjon.

En informant presiserer gjensidigheten mellom de etiske teoriene med å hevde at nærheten avslører urettferdigheten. Betyr det at man er avhengig av en form for nærhet, for eksempel følelsesmessig, før man registrerer at noe er urettferdig? At berørthet er en forutsetning for at urettferdigheten skal erfares relevant. Det ville i så fall være en indikasjon på at de ulike teoriene har mer til felles enn man umiddelbart skulle tro.

¹³ I boka *hva er etikk* hevder han at etikkens kjerne er urettferdighet, ”signalisert ved vår trang til å *gripe inn* når vi opplever noe som er ”galt”: som at noen krenker noen.” (Vetlesen 2007:9).

Funnene understreker informantenes vekt på at vi som mennesker har et ansvar også for dem vi aldri møter, en informant kaller dette et Gudgitt ansvar. En annen understreker den representative rolle som noen kan ha for å fremme en sak. Dette viser at det direkte møtet alene ikke er tilstrekkelig som grunnlag for enhver moralsk handling. Det er nødvendig og riktig med en videre horisont, å være bevisst sitt ansvar både for dem man har møtt men også for dem man ikke har muligheter for å kunne møte.

Rettferdigheten er også et tema hos Levinas, i forbindelse med inntreden av flere enn en Annen. Det forutsetter fordeling (Vetlesen 1996), noe som også er et sentralt tema hos Rawls, i form av like muligheter og tilgang på goder. Man kan imidlertid spørre med Løgstrup om like muligheter er nok til å ivareta alle, eller om ikke en ulikhet i forutsetninger for å vinne frem i en "...alles kamp mot alle" vil føre til at den svakeste part taper (ibid.:91). Dette er også Rawls opptatt av, i det Johannessen kaller hans "...diakonale prinsipp" (2005:97), nemlig prinsippet om at ulikhet er akseptabelt dersom det kommer den til gode som er dårligst stilt. Dette skulle legge opp til en ivaretakelse av den svakeste part, og således imøtegå bekymringen vi ellers kan dele med Løgstrup.

Er det rimelig å hevde at rettferdighetsetikken ivaretar alle, mens nærhetsetikken begrenser hvem vi forholder oss til som objekt for vår moralske handling? Vetlesen poengterer at langt fra alle kan bli et ansikt for oss, noe som også er understreket i denne oppgaven. Han forutsetter også, som det poengteres her, at det er mange flere som er i behov av vår moralske handling enn dem vi direkte kan oppleve oss tiltalt av. Imidlertid stopper ikke nærhetsetikkens rekkevidde ved det konkrete møtet, men han beskriver møtet som "...det moralske ansvarets arnested" (1996:164). Det er altså der det hele begynner, men det stopper ikke der. Det hevdes her at en metode for å utvide rekkevidden til ansiktets appell er gjennom formidling fra dem som erfarer den direkte appellen.

Påstanden over styrkes således gjennom funnene i datamaterialet, i og med at det viser betydningen av både nærhetsetikk og rettferdighetsetikk innen internasjonal diakoni, både enkeltvis og i et samspill.

5.7 Ulikheter mellom organisasjonene

Som nevnt under kapittel 2 så er ikke informantene nødvendigvis representative for sine organisasjoner. Det kan likevel antas at de til en viss grad vil være påvirket av visjoner, planverk og gjeldende praksis i organisasjonene de arbeider. Det vil være interessant å se om det er noen tydelige skiller mellom informantene i vektleggingen av de ulike etiske teoriene.

KN har i sin visjon begrepet rettferdighet; ”Sammen for en rettferdig verden”, og stor grad av vekt på rettigheter i sitt strategidokument (2004). KUI legger vekt på aspekter som regnes som en del av det som omtales som profetiske diakoni; ”KUIs hovedmål er å styrke menighetenes arbeid for fred, global rettferdighet, solidaritet og vern om skaperverket, basert på en kristen etisk forståelse av menneskeverdet” (3. mai 2008). Frelsesarmeen er kjent for å ha sin styrke i det karitative arbeidet, noe en fersk debatt som refereres under også kaster lys over. Et privat initiert prosjekt som SA antas å springe ut av et engasjement basert på berørthet, og Dnk er nok i likhet med FA mer kjent for sin karitative virksomhet¹⁴ enn for sin tydelige stemme i den sosialetiske debatten. På bakgrunn av dette fremsettes følgende påstand; *Informantene fra KN og KUI er mest preget av rettferdighetsetikken, mens informantene fra FA, Dnk og SA er mest preget av nærhetsetikken.*

Informanten fra KN er tydelig på at rettferdigheten ligger til grunn for hennes engasjement, noe som også er i tråd med organisasjonens planverk. Imidlertid viser materialet at hennes praksis i stor grad er preget av nærhetsetikken, se punkt 4.3.1. Så her er det diskrepans mellom ideologi og praksis. Hvis vi holder oss til ideologien, står påstanden over ved lag for denne informantens del, mens praksis nyanserer bildet.

¹⁴ Den norske kirke er nok mindre allment anerkjent for sin karitative virksomhet enn Frelsesarmeen, men antas likevel å være anerkjent for dette arbeidet av de som har hatt nytte av denne siden av kirkens virksomhet.

For informanten fra KUI sitt vedkommende, støtter materialet påstanden. Hun har riktignok utsagn til støtte for nærhetsetikken, men flere til støtte for rettferdighetsetikken og disse er det også mer kraft bak. Hun fremhever de strukturelle forhold som skaper og opprettholder nød, som vesentlige å få gjort noe med. Hun erklærer at hennes berøring like gjerne kan være i form av sinne, noe vi kan anta kan vekkes på grunn av urettferdighet. Hun viser til paralleller mellom Rawls' teori og One Body teologien som hun flere ganger refererer til i løpet av samtalen, og som tydelig er et bærende element i ideologien til organisasjonen. Hun snakker om gjensidighet, noe som ikke er et tema hos Løgstrup og Levinas, tvert imot, i følge dem er fordringen og ansvaret ensidig. Hun snakker om likeverd, likefordeling og krav fra sør om rettferdighet. Her er hun helt klart mer på linje med viktige perspektiver i Rawls' teori. Disse funnene tyder på at KUI i stor grad arbeider ut ifra en rettferdighetsetisk tilnærming, til tross for at informanten sier at begge teorier er like viktige og at hun bruker begge deler.

Informanten fra SA nevner bare helt kort rettferdighetsetikken, men avviser den ikke. Hun har midlertid mange sterke utsagn til forsvar for nærhetsetikken. Først og fremst slår hun fast at nærhetsetikken har relevans i internasjonal diakoni. Hun viser til egen erfaring av å bli berørt og det ansvaret som vekkes gjennom dette, og også muligheten av å bli berørt gjennom en annens engasjement og hennes egen erfaringen med å være en formidler av et slikt engasjement til flere. Hun skiller tydelig mellom å synes synd på og å la seg berøre, som er en interessant distinksjon. Synes synd på mener hun er en passiv respons, mens å bli berørt vekker et ansvar. Det er nettopp dette ansvaret som etterspørres her, og det bekrefter altså informanten at hun selv føler og at hun er i stand til å spre. Hun er kritisk til mangel på nærhet i dette arbeidet, nevner begrep som avlat hvis nærheten blir borte, og risikoen for at det blir fine ord i stedet for konkret handling. Dette er interessant også i lys av utsagnet fra en informant om at rettferdighetsetikken er ideologi og nærhetsetikken realitet eller taktikk. Er rettferdighetsetikken for ideell og for lite realitet, for mange fine ord? I konklusjonen i kapittel 3 nevnes dette, og det synes bekreftet her gjennom flere av informantene. Det later til at nærhetsetikken og dens mulighet for å skape emosjonell berørthet trengs for å skape bevissthet om et ansvar for medmennesker i dette arbeidet.

Informanten fra FA er tydelig på at nærhetsetikken er det viktigste. Hun sier hun er opptatt av å se enkeltmennesker få livet forandret, og av å ha en nærhet til enkeltpersoner og ansikter i arbeidet. Hun vektlegger betydningen av å formidle på en slik måte at det skapes nærhet for å kunne skape et engasjement. Hun sier nærheten er helt avgjørende i dette arbeidet, og at diakoni er nærhet. På spørsmål om FA jobber med de store strukturene også, svarer hun ”Mest med enkeltmennesker. ...Tror også det er med på å påvirke samfunnet, for eksempel i Aids-arbeidet.” Hun balanserer synspunktet ytterligere med å si at ”Men jeg er jo opptatt av at det skal være en rettferdig verden...men mange andre ting som gjøres underveis, alt må gjøres samtidig.” Denne vinteren har det vært en debatt der Per Fugelli har kritisert Frelsesarmeen på nytt¹⁵ for å være for ensidig opptatt av å hjelpe offere og gjøre for lite for å forebygge. Han mener organisasjonen bidrar til å døyve dårlig samvittighet over et samfunn som skaper tapere, ved at noen tross alt tar seg av dem. ”Slik fungerer Frelsesarmeen som en lynavleder for kravet om rettferdighet” (Krigsropet nr. 8 2008:7). Dette er en sterk beskyldning, at organisasjonen gjennom sin karitative innsats faktisk hindrer rettferdighet. Ingen av funnene i dette materialet tyder imidlertid på at de to teoriene utelukker hverandre.

En av lederne for FA i Norge, kommandør Gudrun Lydholm, forsvaret organisasjonen på spørsmål om hvor de var da fattigdomsmeldingen skulle behandles politisk, med:

...vi var på gaten og fortalte den enkelte om den samme verdigheten som alle har uavhengig av [om] man er fattig eller rik. Men jeg gir deg rett, vi skulle vært der og ønsker å være der (Krigsropet nr. 8 2008:9).

I lederen i Krigsropet nr. 7 2008 siteres Fugelli av Hilde Dagfinrud Valen ”Trykket er ensidig lagt på barmhjertighet og gode gjerninger for enkeltpersoner”. Hun forsvaret dette ved å vise til at ”Frelsesarmeens sosialpolitiske tyngde, kompetanse og troverdighet kommer nettopp fra det menneskenære arbeidet.” (2008:5). Denne diskusjonen finner sted i konteksten av den norske velferdsstaten, men antas å være gyldig også innen det internasjonale arbeidet. Bo Brekke kritiserte blant annet FA for å være for karitativ og ha

¹⁵ Han utfordret FA også i 2001 og ba organisasjonen ”...vokte seg for å bli en sosial pyntegjenstand.” (Krigsropet nr. 8 2008:7).

for lite vekt på å bryte negative sirkler av fattigdom og jobbe for rettferdighet i verdensøkonomien, i boken *Sally Ann – Poverty to hope* (2005). Informanten fra FA føyer seg inn i organisasjonens karitative tradisjon, hun uttrykker også at hun mener vekten på rettigheter kan overdrives i den forstand at det går ut over dekking av basale behov; ”...de fattige må først og fremst få mat i dag”. Hun var også den som vektla at ”Selv nøden og katastrofen må ha et ansikt for at vi skal ta det inn over oss.” Således blir påstanden stående for informanten fra FA sin del, noe som også samsvarer med hovedinntrykket av organisasjonen forøvrig.

Informanten fra Dnk har tydeligere vekt på nærhetsetikken enn rettferdighetsetikken. Hun viser til Levinas oppfordring til empati, som den eneste av informantene som bruker dette begrepet. I følge Vetlesen og Nortvedt er det et kjennetegn ved den nyere nærhetsetikken, at den åpner for en mer emosjonell begrunnelse for etiske handlinger (1996). Selv om denne informanten er den eneste som bruker begrepet empati eksplisitt, så kommer det tydelig frem hos alle informantene at en følelsesmessig berørthet er sentral både i deres eget engasjement men også å formidle videre. Hun viser til at beskrivelsen av Levinas vekt på den Annens ansikt vekker gjenkjennelse. At de i menigheten var opptatt av solidaritet, og at et konkret vennskapssamarbeid var et svar på et engasjement som allerede fantes. Empatien knytter hun til en overbevisning om ethvert menneske som hellig. Hun vektlegger også likeverd og felleskapsfølelse, som i prinsippet like gjerne kunne passe inn i en rettferdighetsetisk forklaringsmodell, men hun kobler ikke dette sammen.

Påstanden blir langt på vei stående, med unntak av informanten fra KN som forvirrer med sin diskrepans mellom det hun sier og det hun faktisk bruker i arbeidet sitt. Det viser at det går an å drive arbeid innen dette feltet basert hovedsaklig på den ene eller den andre av de to etiske modellene. Det finnes ikke nødvendigvis en fasitløsning som gjelder for alle, eller at begge modellene nødvendigvis må kombineres, men ulik vektlegging kan fungere. Det legges til grunn at alle informantene representerer et arbeid som har en viktig funksjon innen internasjonal diakoni i Norge.

6 Avslutning og konklusjoner

I denne oppgaven er fokus satt på etikk og internasjonal diakoni. Det er slått fast at utfordringene er mange innen internasjonal diakoni, både i det karitative arbeidet og innen profetisk diakoni. Det er også slått fast at det kreves engasjement for å møte disse utfordringene. Det er stilt spørsmål ved om det relasjonelle i det hele tatt er mulig og hvilken plass det i så fall har innen internasjonal diakoni. Det er stilt spørsmål ved berørthetens betydning. Videre er det stilt spørsmål ved formidlingens rolle.

Det er etterspurt i hvilken grad nærhetsetikken har relevans innen internasjonal diakoni, og i så fall hvilken funksjon den har. Den kan umiddelbart synes å ha sin begrensning for anvendelse, og har også i de senere år tapt terreng til rettferdighetsetikken. Det er likevel interessant å se på hva som er realiteten, hva praksis forteller gjennom glimt inn i informantenes virkelighet. Å undersøke om nærhetsetikken fortsatt har relevans innen fagfeltet, og i så fall hva den har å bidra med. Om det er mulig å finne en farbar vei fra nærhetsetikkens appell om ansvar til det oppdrag kirken har innen den internasjonale diakonien. Et viktig anliggende var å undersøke betydningen av formidling som en mulig link mellom nærhetsetikk og internasjonal diakoni. Muligheten for å skape ringvirkninger gjennom egen berørthet og å formidle fordringen som erfares, videre til flere.

Rettferdighetsetikkens relevans innen internasjonal diakoni er i større grad tatt for gitt, men er likevel drøftet i lys av teori og empiri. Den legger vekt på rettigheter og fordeling, samt plikten til å hjelpe i et universelt perspektiv. Det er satt fokus på om den i seg selv er tilstrekkelig som etisk grunnlag for innsatsen som kreves innen internasjonal diakoni. Det er påpekt og diskutert svakheter også ved denne etiske teorien.

De ulike etiske teoriene er satt opp mot hverandre, med det formål å se etter om det er motsetningene som er mest fremtredende, eller samspillet. Om det er den ene eller den andre som representerer Løsningen eller Sannheten om hva internasjonal diakoni i det 21. århundre bygger på. Eller om de kan berike hverandre der de hver for seg kommer til kort.

Vi har sett nærmere på et utvalg av sentral teori innen nærhetsetikk og rettferdighetsetikk, samt en filosof som representerer en stemme fra sør. Vi har sett på sentrale dokument innen diakoni, både nasjonalt og internasjonalt. Vi har ikke minst fått frem erfaringer og synspunkt fra sentrale aktører innen organisasjoner som arbeider med internasjonal diakoni i Norge.

Dette leder samlet sett frem til noen konklusjoner;

Nærhetsetikken står i praksis sterkt innen internasjonal diakoni i dag, så og si mot alle odds. Det tidstypiske går mer i retning av å vektlegge rettigheter og rettferdighet i større grad, og verdier som barmhjertighet og personlig engasjement blir gjerne sett på som gammeldags. I vår gjennomgang av teorien avslørte vi også åpenbare begrensninger for anvendelse av denne teorien innen internasjonal diakoni. Hva er det som gjør at nærhetsetikken på tross av dette likevel lever videre med styrke innen dette arbeidet? Den har åpenbart verdier og kvaliteter som oppleves relevante og verdifulle. Den klare appellen som ligger i nærhetsetikken, sårbarheten som utgår fra den Annens ansikt, berører. Stålsett definerer det som selve etikken; "...anerkjennelsen av og handling i forhold til sårbarhet." (2004:34). Nærhetsetikken gir tilgang på sårbarhet, gjennom at den kan gi "...selv nøden og katastrofen...et ansikt." Den kommuniserer med styrke det poenget som Eriksen fremhevet, nemlig at "...det er mennesker det handler om." (Vårt Land, fredag 28. desember 2007:20).

Begrensningene i nærhetsetikkens rekkevidde har vært et tema, og aktualiserer behovet for en utvidet anvendelse av nærhetsetikken. Empirien har vist at **en metode for å utvide rekkevidden av appellen som utgår fra den Annens ansikt er formidling**. Møtet kan skapes gjennom brobyggere, det er mulig å bringe den Annen nær gjennom indirekte møter. "For når den Annen kommer nær, og med ett befinner seg under mitt ansvar,..." så er fordringen et faktum (Levinas 2004:104). Informantene formidler altså dette ansvaret videre, gjennom å dele sin berørthet og spre sitt engasjement. Funnene understreker betydningen av denne formidlingen nettopp på grunnlag av at så få har mulighet til å oppleve direkte møter innen internasjonal diakoni.

Det relasjonelle aspektet er sentralt også innen internasjonal diakoni – empirien viser at vi angår hverandre som mennesker, vi hører sammen som del av en felles menneskehet for å bruke Gyekyes begrep (2004). Relasjoner er mulig og viktig på tvers av avstand. Relasjoner kan være i form av følelsesmessig nærhet, en opplevelse av å angå hverandre. Uten dette aspektet risikerer man at den Annen blir et objekt. Det relasjonelle spiller en åpenbar rolle i nærhetsetikken, mens det er mer uklart hvilken plass og funksjon det har i rettferdighetsetikken. Hos Gyekye er det derimot fremtredende. Det hevdes likevel her at det relasjonelles betydning primært styrker nærhetsetikkens posisjon innen internasjonal diakoni.

Rettfærdighetsetikken er relevant og har mye å tilfære innen internasjonal diakoni. Posisjonen bekreftefs bådfe ved gjennomgang av teori, gjennom sentrale dokumenter innen det diakonale fagfeltet, og ikke minst gjennom empirien. Det stilles imidlertid spørsmål ved om det karitative er godt nok ivaretatt innen denne teoretiske retningen. Til tross for at det har sin plass hos Rawls, synes det å komme noe i bakgrunnen på bekostning av det strukturelle. Det har også vært et tema om urettferdigheten alene er nok til å vekke engasjement, eller om man trenger en personifisering av hvem urettferdigheten går ut over. Svaret på dette er ikke entydig, empirien tyder på at ulike metoder når frem. Men noen av informantene er tydelige på at det ikke er nok, noe som kan tyde på at vi her er inne på et svakt punkt ved rettferdighetsetikken.

Nærhetsetikk og rettferdighetsetikk beriker hverandre gjensidig innen internasjonal diakoni. Forholdet mellom de ulike etiske teoriene får gjennom empirien sterkere preg av samspill enn av motsetning. Det viser tydelig at begge tilnærminger trengs. Enkelte informanter støtter det med at de hver for seg appellerer til ulike mennesker, mens flere presiserer at de ikke kan skilles. Et poeng er også at ingen av dem hver for seg er perfekte, og at de synes å utfylle hverandre der de hver for seg kommer til kort. Rettferdighetsetikken favner alle, der det kan stilles spørsmål ved nærhetsetikkens rekkevidde. Vi kan ikke møte alle, verken direkte eller indirekte gjennom formidling og den representative rolle. Vi har også ansvar for dem vi ikke møter. Nærhetsetikken har

sin styrke i appellen, å vekke bevissthet om et ansvar ved at man ikke kan la den Annen forbli anonym. Dette utfyller rettferdighetsetikken der man kan stille spørsmål ved om urettferdighetens oppleves relevant om den ikke berører noen som er i ens bevissthet. Nærhetsetikken har sin styrke i fordringen, om å se sårbarheten og handle til beste for den Annen, parallelt med at man i rettferdighetsetikkens navn jobber for å etablere gode strukturer.

Det er ulikheter mellom organisasjonene i vektlegging av de etiske modellene. Empirien viser at informantene fra Kirkens Nødhjelp og Den norske kirkes nord/sør-informasjon legger størst vekt på rettferdighetsetikken, mens informantene fra Frelsesarmeen, Den norske kirke og Sør Afrika legger størst vekt på nærhetsetikken. Dette er i tråd med organisasjonenes planer og praksis. Det som er svært interessant, er at ingen i praksis bruker bare den ene tilnærmingen, noe som ytterligere understreker samspillet mellom dem. De har en ulik vektlegging, hva som er mest sentralt, men legger alle både nærhetsetikk og rettferdighetsetikk til grunn i sitt arbeid. Det viser at det ikke finnes en fasit for hva som er det riktige, men at det finnes flere måter å løse utfordringene innen internasjonal diakoni på.

Den Annen finnes, ikke bare i vår umiddelbare nærhet, men også langt borte. Den Annen utsteder en sårbarhet gjennom sitt ansikt, men også en styrke. Eller i Levinas formulering; ”Ydmykhet forenes med høyhet.” (2004:63).

Informantene i denne oppgaven har det privilegium å møte den Annen. Direkte. Ofte. Mange. Dessverre er det et privilegium som er få forunt. Men det betyr ikke at den Annen ikke er der. At sårbarheten og styrken ikke utgår fra ansiktet. Den Annen er der – og trenger vår oppmerksomhet.

De som har det privilegium å selv direkte erfare den Annen, har også et ansvar. Ikke bare for selv å svare på fordringen – men for å dele den med flere. I informantenes tilfelle gjør de det, og det virker. De erfarer at de skaper møtet med den Annen for flere, gjennom sin

formidling. De er brobyggere. Det engasjement som er vekket i dem gjennom berørthet i møte med den Annen, spres som ringer i vann.

Urettferdigheten er der. Men vi må se den. Og la oss berøre. Det må formidles. Det er den Annen som rammes av urettferdigheten. ”Jeg er en Annen.”¹⁶

¹⁶ Levinas 2004:104

Epilog

Jeg nevnte i løpet av oppgaven den Annen som vi bevisst eller ubevisst ikke ser. Den Annen er der, alltid, hvis vi bare ser. Noen ganger er det imidlertid et bevisst valg å stenge den Annen ute, velge å ikke se ansiktet. Det kan være en form for beskyttelse. Jeg har det slik med tiggere og barn som selger ting på gaten. Jeg blir "blind og døv" når de kommer opp til bilen ved et lyskryss. En sen ettermiddag på vei hjem fra jobb var det så mye trafikk og køen beveget seg så sakte at en gutt på 10 år ble hengende ved bilen.

"Please buy a basket!"

"I don't do that. You should be in school, you should not be selling things on the street."

"I have been to school, I close at 3, and then I have to help my mother sell these baskets when I come home. She makes them. Will you buy one?"

"No. I don't need a basket, and I don't do that."

"Then please dash me 2000 cedi¹⁷ so that I can eat and go to school tomorrow."

"Sorry, I don't do that."

Han gav opp for et øyeblikk, men kom tilbake til bilvinduet etter noen minutter.

"Madam, do you go to church at Mary Mother of Good Counsel? With your son and your two girls?"

"Yes..."

"Me, I go there too. I have seen you."

Samtalen fortsatte etter dette. Jeg hadde vært standhaftig i min innsats for å holde ham på avstand. Gjentatt som et mantra min strategi for å ikke la meg affisere; "I don't do that". Men plutselig trådte denne gutten ut av rekken av anonyme tiggere og gateselgere. Ikke ved at jeg så ham, men ved at han så meg.

Jeg kjøpte en kurv.

¹⁷ Tilsvarende 1 krone og 10 øre

BIBLIOGRAFI

Bibelen, 2003. *Konfirmantbibelen*. Oslo: Det Norske Bibelselskap.

Brekke, B. og Bry, K., 2005. *Sally Ann – poverty to hope Fair trade by the Salvation Army*. London: Shield Books.

Christoffersen, S.Aa., 2000. Forord til den norske utgaven. I: K.E. Løgstrup *Den etiske fordring*. [2. utgave]. Overs. Bodil Engen. Oslo: Cappelen, s. 9-19.

Eriksen, P., 28. desember 2007. Det handler om mennesker. Bok historie. *Vårt Land*, s. 20.

Everett, E.L. og Furseth, I., 2004. *Masteroppgaven Hvordan begynne – og fullføre*. 2. utgave. Oslo: Universitetsforlaget.

Gilje, N. og Grimen, H., 2002. *Samfunnsvitenskapenes forutsetninger Innføring i samfunnsvitenskapenes vitenskapsfilosofi*. Oslo: Universitetsforlaget AS.

Grevstad, U. red., 2007. *Det handler om mennesker*. Oslo: Verbum.

Grønvik, K., 8. juni 2007. Dårligere enn dyr? Tekstverkstedet. *Vårt Land*, s. 20 – 21.

Gyekye, K., 2004. *Beyond cultures: perceiving a common humanity*. Accra: Ghana Academy of Arts and Sciences.

Haugland, A.L., 2001. Kan ikke lukke nøden ute. *Diakonos*. Årgang 74 nr. 3, s. 12-13.

- Henriksen, J. O., 2004. Emmanuel Lèvinas: Den andre gjør meg til den jeg er. I: K. Steinsholt og L. Løvlie (red.) *Pedagogikkens mange ansikter: Pedagogikkens idèhistorie fra antikken til det postmoderne*. Oslo: Universitetsforlaget, s. 528 –539.
- Henriksen, J.O. og Vetlesen, A.J., 2000. *Nærhet og distanse Grunnlag, verdier og etiske teorier i arbeid med mennesker*. 2. utgave. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Johannessen, K.I., 2005. *Rettferd*. Oslo: Diakonhjemmet Høgskole.
- Johannessen, K.I. m.fl., 2007. *Godt Rett Rettferdig*. Oslo: Akribe.
- Kirkemøtet. *Plan for diakoni* (online). URL: http://www.kirken.no/om/Den_norske_kirke/plandokumenter/plan_for_diakoni. (Lest 6. mars 2008).
- Kirkens Nødhjelp, [2004]. *Sammen for en rettferdig verden I arbeid for menneskers verdighet 2005 – 2009*. Oslo: Kirkens Nødhjelp.
- Kirkerådet, 1988. *Plan for diakoni i Den norske kirke*. Oslo: Kirkerådet.
- KUI. *Velkommen til Den norske kirkes nord/sør-informasjon* (online). URL: <http://www.kui.no/index.cfm?id=90339>. (Lest 3. mai 2008).
- Levinas, E., 2004. *Den annens humanisme*. Tredje korrigerede utgave. Overs. Asbjørn Aarnes. Oslo: Aschehoug & Co i samarbeid med Fondet for Thorleif Dahls Kultubibliotek og Det norske akademi for sprog og litteratur.
- Løgstrup, K.E., 2000. *Den etiske fordring*. [2. utgave]. Overs. Bodil Engen. Oslo: Cappelen.

- Nordstokke, K., 1994. *Verdensvid tjeneste En innføring i internasjonal diakoni*. Oslo: Verbum.
- Osvoll, P.F., 2005. *Fra veldedighet til verdighet Barmhjertighet i Kirkens Nødhjelp*. Oslo: Det teologiske fakultet og Diakonhjemmet Høgskole. Hovedoppgave i diakoni.
- Poser, K., 1987. Official Report, Larnaca Consultation 1986. *Diakonia 2000 Called to be Neighbours*. Geneva: WCC Publications.
- Rawls, J. 1971. *A Theory of Justice*. Oxford: Oxford University Press.
- Rawls, J., 1999. *The Law of Peoples with "The Idea of Public Reason Revisited"*. Cambridge: Harvard University press.
- Rawls, J., 2003. *Rettferdighet som rimelighet En reformulering*. Overs. Kai Swensen. Oslo: Pax Forlag.
- Repstad, P., 1998. "Jakten på det frivilliges egenart" i Repstad (red.) *Den lokale velferdsblanding: Når offentlige og frivillige skal samarbeide*. Oslo: Universitetsforlaget, s. 13 – 35.
- Repstad, P., 2007. *Mellom nærhet og distanse Kvalitative metoder i samfunnsfag*. 4. reviderte utgave. Oslo: Universitetsforlaget.
- Stålsett, S., 2004. Sårbarhet, verdighet og rettferdighet. I: K.Fretheim (red.) *Mennesker kjemper for livet Menneskeverd og menneskerettigheter i en globalisert verden*. Oslo: Verbum, s. 32 – 45.
- Svendsen, S., 2008. Krigsrådet. *Krigsropet*. Årgang 121 nr. 8. Oslo: Frelsesarmeen, s. 6 – 9.

- Tønnesen, A.V., 2007. *Kirkens Nødhjelp Bistand, tro og politikk*. Oslo: Gyldendahl Norsk Forlag AS.
- Valen, H.D., 2008. Et stykke tid. Lederen. *Krigsropet*. Årgang 121 nr. 7. Oslo: Frelsesarmeen, s. 5.
- Vetlesen, A.J. og Nortvedt, P., 1996. *Følelser og moral*. 2. utgave. Oslo: Ad Notam Gyldendahl AS.
- Vetlesen, A.J. red. 1996. *Nærhetsetikk*. Oslo: Ad Notam Gyldendahl.
- Vetlesen, A.J., 2007. *hva er Etikk*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Vilberg, H., 2003. "Sammen for en rettferdig verden"? *En analyse av Kirkens Nødhjelps rettferdighetstenkning, og dens følger for forståelsen av internasjonal diakoni*. Oslo: Det teologiske fakultet og Diakonhjemmet Høgskole. Hovedoppgave i diakoni.
- Aarnes, A., 1993. Emmanuel Levinas – liv og verk. I: E. Levinas *Den annens humanisme*. Overs. Asbjørn Aarnes. Oslo: Aschehoug i samarbeid med Fondet for Thorleif Dahls Kultubibliotek og Det norske akademi for språk og litteratur, s. 203 – 226.

VEDLEGG 1.

INTERVJUGUIDE TIL MASTEROPPGAVE I DIAKONI 2007 – LIV ADAMS

I PERSONALIA

NAVN:
ALDER:
BAKGRUNN:

STILLING:
ORGANISASJON:

II EGNE ERFARINGER FRA MØTER PÅ TVERS AV LANDEGRENSER

GENERELT/RAMMER/OMSTENDIGHETER:

VEKKES ET ANSVAR/ENGASJEMENT I DEG GJENNOM DISSE MØTENE?:

HVA GJØR I TILFELLE AT DU BLIR BERØRT – ELLER IKKE?:

MØTER DER DU HAR BLITT SPESIELT BERØRT AV ”DEN ANNEN”:

EN HISTORIE DU VIL FREMHEVE?:

III ETISK REFLEKSJON

NÆRHETSETIKK:

Knud Eiler Løgstrup skriver i Den etiske fordring at vi holder hverandres liv i våre hender. Emmanuel Levinas skriver i Den annens humanisme om den Annens ansikt som taler til oss på en slik måte at vi blir ansvarlige for den Annen.

RETTFERDIGHETSETIKK:

John Rawls skriver i The law of peoples at ethvert folkeslag har ansvar for et annet folkeslag hvis det er i noen form for vanskeligheter, uavhengig av årsaken til vanskelighetene.

HVILKE TANKER GJØR DU DEG OM DISSE ULIKE ETISKE TEORIENE?:

HVILKE(N) VIL DU SI ROMMER DITT EVENTUELLE ENGASJEMENT?:

IV FORMIDLING

DER DU OPPLEVER Å BLI BERØRT, HVILKEN ERFARING HAR DU MED Å FORMIDLE DETTE ENGASJEMENTET TIL FLERE/METODER?:

HVA RESULTERER SLIK FORMIDLING I?:

HVILKE KONSEKVENSER FÅR DET EVENTUELT FOR ARBEIDET?:

